

ADOLESCENTS I JOVES AMB DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL: SEXUALITAT I TABÚS

Treball Final de Grau

Júlia Guarro Reboredo

4t. Grau en Treball Social
Itinerari d'especialització d'Infància i Adolescència

Tutor: Óscar Martínez-Rivera

Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés

Ramon Llull

Barcelona, 15 de maig 2017

¿Igual Derecho a la Vida, a la Dignidad, a la Justicia?

“Leo el periódico y entiendo que mi humanidad está puesta en duda por haber nacido mujer, por haber nacido en el tercer mundo, por haber nacido en un cuerpo inmovilizado por la parálisis cerebral. Siento la indiferencia de la mayoría y mi alma rebelde de poeta se conmueve al comprobar que no sólo vivo en un mundo en donde cotidianamente se viola el artículo 2 de la Declaración Universal, sino que ni siquiera hemos logrado que los seres humanos nos veamos unos a otros como iguales. ¡Iguales en dignidad, en la capacidad de sentir dicha, dolor, hambre, furia ante la injusticia! Por eso, todas las personas tenemos igual derecho a tener derechos!

(...)

Puedo afirmar esto, porque me he pasado la vida luchando por mis derechos, y el de personas que como yo, tienen el cuerpo roto en mil pedazos pero el alma libre como el viento.

(...)

También siento la frustración de no tener un compañero a mi lado, ya que como mujer puedo dar y recibir amor, es decir que también tenemos el derecho de amar y ser amados.

(...)

Por ello nuestra voz debe alzarse sobre las de los demás, para reclamar justicia y respeto por las personas con discapacidad. Pero debemos luchar juntos, no sólo por nuestros derechos específicos, sino por los de todas las personas. En otras palabras, debemos luchar porque el artículo 2 de la Declaración Universal sea una realidad. Sólo así tendremos un mundo en paz. Sin igualdad, todos los discursos a favor de los derechos humanos se quedarán en los archivos para siempre como mudos testigos de la historia del hombre.”

Por **Gabriela Brimmer** con la colaboración de Alda Facio

Del libro *Declaración Universal de Derechos Humanos: texto y comentarios inusuales*, editado por el Fondo de Desarrollo de las Naciones Unidas para la Mujer y del Programa Mujer, Justicia y Género del Instituto Latinoamericano de las Naciones Unidas para la Prevención del Delito. Compilación de la jurista costarricense Alda Facio.

ÍNDEX

Resum	1
1. Introducció i justificació	4
2. Marc teòric	6
2.1. Aproximació a la discapacitat	6
2.1.1. Concepte de discapacitat intel·lectual.....	7
2.1.2. Dimensió social de les persones amb discapacitat intel·lectual	8
2.2. Protecció jurídica de les persones amb discapacitat	9
2.3. La sexualitat i el seu desenvolupament en les persones amb discapacitat intel·lectual.....	11
2.3.1. Concepte de sexualitat	11
2.3.2. Sexualitat en adolescents i joves amb discapacitat intel·lectual.....	12
2.3.3. Drets sexuals.....	13
2.3.4. Espais íntims. Vida inDependent	14
2.3.5. Prejudicis i mites sobre la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual.....	17
2.3.6. El paper de les famílies i els educadors en l'afavoriment de la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual.....	19
2.3.7. Educació sexual	21
2.3.8. Abús sexual de les persones amb discapacitat intel·lectual.....	22
2.4. Millora de la qualitat de vida sexual de les persones amb discapacitat intel·lectual.....	26
2.4.1. Assistent/a sexual.....	27
2.5. Relació del Treball Social amb el tema de la sexualitat en les persones amb discapacitat intel·lectual	34
2.6. Mecanismes de difusió per donar a conèixer la temàtica	37
3. Treball de camp	39

3.1. Metodologia	39
3.2. Anàlisi de les entrevistes	41
4. Proposta d'intervenció des del Treball Social	48
5. Conclusions	49
6. Referències bibliogràfiques	53

Agraïments

ANNEX

Resum

La sexualitat forma part de cada ésser humà, essent un conjunt d'aspectes inherents de la nostra personalitat, inclou des dels aspectes anatòmics fins a la conducta sexual, la sexualitat per tant és pròpia de tots els éssers humans sense distinció de raça, religió o capacitats físiques, per aquesta raó les persones amb discapacitat estan en tot el dret a formar-se en la sexualitat, encara que en la nostra societat hi ha molts imaginaris sobre el tema.

La sexualitat ha estat, des de sempre, un tema tabú i més si se li afegeix al darrer la paraula "discapacitat". La sexualitat de les persones amb discapacitat és una realitat que, amb massa freqüència, és ignorada.

Com qualsevol ésser humà, les persones amb discapacitat, sigui del tipus que sigui aquesta, senten desitjos sexuals inevitables. Les persones que pateixen algun tipus de discapacitat molts cops han d'enfrontar-se a nombrosos falsos mites o estereotips que la societat desenvolupa envers la seva sexualitat, principalment per la falta d'informació que es té sobre aquest àmbit.

Per altra banda, si no s'ensenya a canalitzar aquesta sexualitat a les persones amb discapacitat, poden quedar exposades a discriminacions o en casos molt extrems a que puguin patir algun tipus d'abús, seduccions o violacions, ja que qualsevol persona pot intentar aprofitar-se de la seva discapacitat.

Des del Treball Social s'ha d'intervenir per tal de promoure la no vulneració dels drets sexuals dels joves i adolescents amb discapacitat intel·lectual.

Paraules clau: Discapacitat intel·lectual, sexualitat, tabú, abús, Treball Social.

Resumen

La sexualidad forma parte de cada ser humano, siendo un conjunto de aspectos inherentes de nuestra personalidad, incluye desde los aspectos anatómicos hasta la conducta sexual, la sexualidad por lo tanto es propia de todos los seres humanos sin distinción de raza, religión o capacidades físicas, por lo que las personas con discapacidad están en todo el derecho a formarse en la sexualidad, aunque en nuestra sociedad hay muchos imaginarios sobre el tema.

La sexualidad ha sido, desde siempre, un tema tabú y más si se le añade el último la palabra "discapacidad". La sexualidad de las personas con discapacidad es una realidad que, con demasiada frecuencia, es ignorada.

Como cualquier ser humano, las personas con discapacidad, sea del tipo que sea ésta, sienten deseos sexuales inevitables. Las personas que sufren algún tipo de discapacidad muchas veces tienen que enfrentarse a numerosos falsos mitos o estereotipos que la sociedad desarrolla hacia su sexualidad, principalmente por la falta de información que se tiene sobre este ámbito.

Por otro lado, si no se enseña a canalizar esta sexualidad en las personas con discapacidad, pueden quedar expuestas a discriminaciones o en casos muy extremos a que puedan sufrir algún tipo de abuso, seducciones o violaciones, ya que cualquier persona puede intentar aprovecharse de su discapacidad.

Desde el Trabajo Social se debe intervenir para promover la no vulneración de los derechos sexuales de los jóvenes y adolescentes con discapacidad intelectual.

Palabras clave: Discapacidad intelectual, sexualidad, tabú, abuso, Trabajo Social.

Abstract

Sexuality it's a part of every human being, being a set of inherent aspects of our personality, ranging from the anatomical aspects to sexual behavior, sexuality is so characteristic of every human being without distinction of race, religion or physical, which is why people with disabilities are fully entitled to training in sexuality, but in our society there are many imaginary about it.

Sexuality has been always a taboo subject and if you add the last word "disability." The sexuality of people with disabilities is a reality that too often is ignored.

Like any human being, people with disabilities of any kind be it, feel sexual desires inevitable. People who suffer disabilities often have to face many myths and stereotypes that society develops towards their sexuality, mainly because of lack of information has on the field. This means that it tends to act in fear, indecision and confusion for people with disabilities.

Moreover, if taught to channel the sexuality of people with disabilities, may be exposed to discrimination or in very extreme cases they can suffer some kind of abuse, rape or seduction, since anyone can try to exploit rid of his disability.

Social Work must intervene to promote the non-violation of sexual rights of youth and adolescents with intellectual disabilities.

Keywords: Intellectual Disability, rights, sexuality, taboo, abuse, Social Work.

1. Introducció i justificació

“La discapacidad no está en las personas faltas de una parte de su cuerpo, está en la mente de muchas que se dicen sanas” - Marithe Lozano.

Al llarg de la meua vida he tingut diferents experiències amb persones amb discapacitat. He crescut entenent que no hi ha diferents tipus de persones i que en cas d'aquelles que pateixen algun tipus de discapacitat no es tracta només de procurar el seu benestar sinó de respectar els seus drets fonamentals com a persones.

Durant la primària i l'ESO he compartit experiències escolars amb la Gemma, una amiga que tenia al col·legi amb una discapacitat intel·lectual i física; he compartit seient de l'autobús tots els dies fins que vaig finalitzar l'ESO amb el Marc, un noi amb Síndrome de Down. Durant més de mitja hora teníem divertides converses i rèiem molt junts.

Durant aquest període d'infantesa recordo els caps de setmana al meu poble amb el Marc. Un altre amic amb una discapacitat intel·lectual lleu del que recordo les tardes a la piscina jugant, les gimcanes durant la Festa Major, ...

Els dos anys següents, durant el batxillerat, vaig conèixer la que seria una bona amiga. La diabetis li va provocar una discapacitat física i mental.

L'any passat vaig assistir a la presentació del documental “InDiscutible” sobre la sexualitat en persones amb discapacitat, organitzat per la Fundació Vicki Bernadet i la Fundació Pere Mitjans, amb la col·laboració de CreaRSA i la participació de persones amb discapacitat que mitjançant la representació d'una obra de teatre expressaven les seves experiències i emocions respecte a aquest tema. Fins a aquest moment no m'havia plantejat que el tema de la sexualitat podia comportar tants problemes a algunes persones. Em va emocionar molt i vaig decidir que aquest seria el tema del meu treball de final de grau.

Amb aquest treball es pretén que es coneguin alguns dels drets que tenen les persones amb discapacitat, com el dret a la privacitat sexual, a l'educació sexual integrada,..., ressaltar aquells que són vulnerats i el més important conèixer com poden ser formades en el tema de la sexualitat incloent directament a les famílies on

s'han de buscar les millors eines per brindar una bona educació sexual en persones amb alguna discapacitat, i que tot això sigui extensiu a totes les persones.

La meva feina de recopilar informació en relació al tema d'investigació i realitzar entrevistes a persones dedicades a vetllar pels drets de les persones amb discapacitat, m'ha permès conèixer un món desconegut per a mi de persones que han orientat la seva activitat professional en ajudar a persones amb discapacitat en una etapa molt important, l'adolescència i la joventut, que si bé per algunes persones no és complicada, altres l'afronten amb més dificultats, tenint el *handicap* de la discapacitat; professionals que no han dubtat en dedicar part del seu temps en facilitar-me informació amb molta amabilitat.

També he tingut la sort de poder acostar-me a persones amb discapacitat o familiars d'aquestes i que m'han explicat les seves experiències.

Aquest treball m'ha permès fer conèixer el cas de persones amb discapacitat que s'han trobat en situacions conflictives i de risc en la seva vida a nivell sexual. He pogut conèixer casos que per la meva escassa experiència de la vida m'han sorprès enormement.

A aquestes persones va dirigit el meu treball, als que ajuden a protegir i a vetllar pels interessos i drets de les persones amb discapacitat, als que han patit injustícies, mancances, i també als que no saben res sobre com afecta la discapacitat en una persona i les limitacions que comporta.

2. Marc teòric

2.1. Aproximació a la discapacitat

La definició de discapacitat ha patit canvis importants en les darreres dècades i no resulta fàcil escollir-ne una. Segons Giné i Font en el seu document "Infants i adolescents amb discapacitat a Catalunya: situació actual i factors de discriminació" (2012), exposen que el concepte *"més universalment conegut i acceptat és l'inscrit en la Classificació Internacional del Funcionament (CIF) de la OMS (2001), que entén la discapacitat com un fenomen multidimensional resultat de la interacció de les persones amb el seu entorn físic i social"*. De manera que la discapacitat no és entesa com un atribut de la persona, sinó un conjunt de condicions, moltes de les quals són creades pel context social.

Centrant la discapacitat com a objecte d'anàlisi des d'una perspectiva sociològica, Ferreira i Ferrante (2008), van fer un estudi sobre el concepte i va arribar a la conclusió de que la discapacitat és resultat de la societat, la qual al no posseir la sensibilitat necessària per entendre al col·lectiu de les persones amb discapacitat ha acabat per oprimir-les en múltiples aspectes vitals.

És a dir, a pesar de que la discapacitat és innegable com a fet físic i/o intel·lectual, és la societat, a través de la seva actitud envers el col·lectiu, la que crea la majoria de les barreres i limitacions físiques i psicològiques. Romañach i Lobato (2005) manifesten que *"el entorno es quien debe de ser construido teniendo en cuenta a todas las personas porque si no lo hace está generando discapacidad"*.

D'acord amb Sierra (2012), la concepció que tenim de les persones amb discapacitat ha anat evolucionant; la persona amb discapacitat ha passat de no sortir pràcticament de casa a millorar les seves condicions socials, laborals i de salut. Els governs han elaborat polítiques de protecció dels drets de les persones amb discapacitat, que han permès crear ciutats adaptades a la discapacitat d'algunes persones, per altra banda, avui en dia ocupen càrrecs professionals en qualsevol àmbit (polític, empresarial, música, esport, art, etc.).

Cada vegada sorgeixen més iniciatives i canvis que estan provocant efectes positius en el camp de la discapacitat. Els promotors fonamentals són:

- *Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat* ratificada per la majoria d'estats membre de l'ONU el 30 de març de 2007. Aquesta té la intenció de promoure, protegir els drets humans i llibertats bàsiques per a totes les persones amb discapacitat.
- L'AAID (Associació Americana per a la Discapacitat Intel·lectual i les Discapacitats del Desenvolupament). La última definició que elabora considera que “la discapacitat intel·lectual es caracteritza per limitacions significatives tant en el funcionament intel·lectual com en les capacitats adaptatives conceptuals, socials i d'adaptació pràctica. Aquesta discapacitat s'origina abans dels 18 anys”. (AAID,2010)
- El Reial Decret Legislatiu 1/2013, de 29 de novembre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei General de Drets de les Persones amb Discapacitat i de la seva Inclusió Social. Aquesta llei substitueix la LISMI (Llei per a la Integració Social dels Minusvàlids), impulsada per Ramon Trias Fargas.

2.1.1. Concepte de discapacitat intel·lectual

Les definicions en aquest concepte han evolucionat alhora que la societat. Fa uns anys, no masses, la Discapacitat Intel·lectual se l'anomenava per part de la AAMR (Associació Americana sobre el Retard Mental) Retard Mental.

Al 1992 l'AAMR va definir el retràs mental d'una manera que va provocar canvis en la seva concepció. Es va passar d'entendre aquest concepte com a un tret de l'individu a un concepte basat en la interacció de la persona i l'entorn en el que conviu.

En la darrera definició escrita al 2009, l'AAID considera que “*la discapacitat intel·lectual es caracteritza per limitacions significatives tant en el funcionament intel·lectual com en les capacitats adaptatives conceptuals, socials i d'adaptació pràctica. Aquesta discapacitat s'origina abans dels 18 anys*”. (AAID,2010).

2.1.2. Dimensió social de les persones amb discapacitat intel·lectual

Rivas (2000) estableix que l'esser humà és un subjecte social que es desenvolupa en un procés d'aprenentatge social des del seu naixement. Les primeres experiències socials del nen/a, per tant, es donen en la família. Les seves habilitats per relacionar-se les comença a aprendre en aquest moment i en aquesta unitat social.

Un altre agent de socialització, segons destaca la mateixa autora, és l'escola. De manera que l'objectiu de l'escola no només ha d'orientar-se respecte els continguts sinó també al desenvolupament personal, el nen/a aprèn a relacionar-se amb els seus companys, aprèn normes de conducta fora de l'àmbit familiar.

Per tant, l'educació en aquests àmbits és bàsica pel desenvolupament personal.

L'habilitat sexual-afectiva forma part del procés de socialització de les persones, amb discapacitat o sense. Les primeres interrelacions són essencials per desenvolupar relacions positives i saludables en un futur.

És important que des de ven petites les persones rebin una educació basada en els valors de respecte, igualtat, i sobretot, integració, per tal de que nens i nenes amb discapacitat, ja que poden tenir més dificultats a l'hora de relacionar-se, formin part d'un grup d'iguals, i no restin aïllats.

Anderson i Klarke (1988) van trobar que tant sols un 25% d'adolescents amb algun tipus de discapacitat entre 15 i 17 anys havien tingut una cita. Dels testimonis recollits en el meu treball, per exemple el de Jesús Muñoz en el documental "Jo també vull sexe!" emès el 2016 al programa "Sense Ficció" de TV3, es pot concloure que tot i el temps transcorregut des de les investigacions d'aquests dos autors, la situació actual no ha canviat. Jesús explicava que durant la seva etapa escolar havia tingut bons amics però un cop acabada aquesta cadascú havia agafat el seu camí. En general, els nens/es amb algun tipus de discapacitat, compten amb amics de l'àmbit escolar, però d'una manera molt superficial. La majoria d'ells no mantindran contacte un cop acabada l'escola, com altres companys que si que en mantindrien.

Un dels factors que fa més difícil la relació d'aquests adolescents és el físic, en moltes ocasions. Els adolescents i joves es troben en un moment de la seva vida d'exhibicionisme cap al grup d'iguals contrari al seu gènere. Això és un clar

desavantatge per als nois i noies amb algun tipus de discapacitat, però el que cal es que aprenguin a compensar això ressaltant o sobresortint de la resta de companys per algun altre motiu, habilitat o valor.

Per altra banda, en relació amb el contacte físic, cal tenir en compte que, per desgràcia i com a realitat, els nois i noies amb discapacitat tenen menys oportunitats en aquest àmbit respecte dels altres adolescents. Poden tenir dificultats a l'hora de donar-se la mà per exemple si fan ús de croses o anar amb cadira de rodes també pot suposar una distància personal més gran que la de la resta d'adolescents. Totes aquestes limitacions no només són a nivell físic sinó també social i per poder superar-les ha de comptar amb els seus amics i amigues, tot eradicant aquests prejudicis socials i sentir-se segur de si mateix.

Corroboren aquestes afirmacions notícies tant recents com les que hem sentit l'11 d'abril i 19 d'abril de 2017, que posen de manifest que els adolescents i joves amb discapacitat intel·lectual estan discriminades socialment fins al punt que se'ls priva del dret a gaudir del lleure com qualsevol adolescent o jove, en espais que els permetria relacionar-se amb altres joves de la seva edat, dificultant més les seves habilitats de relació.

Així, l'11 d'abril de 2017 el diari digital El País publicava la següent notícia: *“Un pub de Lleida, denunciado por negar la entrada a jóvenes con Síndrome de Down. Los dueños admiten que fue una decisión suya porque bajaba la recaudación, pero piden perdón”*.

I, el 19 d'abril de 2017 el diari digital Ara publicava la següent notícia: *“Denuncien un hotel de Vinaròs per negar l'allotjament a un grup de persones amb Síndrome de Down”*.

2.2. Protecció jurídica de les persones amb discapacitat

Els drets enumerats en la *Declaració Universal de Drets Humans* serien suficients per a protegir a totes les persones, però en la pràctica, en certs grups, com les dones, els nens i els refugiats, els hi ha anat molt pitjor que a altres i les convencions internacionals tenen per objectiu protegir i promoure els drets humans d'aquests col·lectius. De la mateixa manera, el 10% de la població mundial compresa per

persones amb discapacitat necessiten d'aquesta normativa per fer valdre els seus drets.

La Convenció Internacional sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat amb vigor des del 3 de maig del 2008 ha sigut important per canviar la percepció de la discapacitat i assegurar que les societats reconeguin que és necessari proporcionar a totes les persones l'oportunitat de viure la vida amb la major plenitud possible.

Els principis continguts en aquesta Convenció estan recollits a l'article 3 i alguns d'ells són:

“a) El respecte de la dignitat inherent, l'autonomia individual, inclosa en la llibertat de prendre les pròpies decisions, i la independència de les persones;

b) La no discriminació;

d) El respecte per la diferència i l'acceptació de les persones amb discapacitat com a part de la diversitat i la condició humanes;

Aquesta normativa també ha suposat un canvi en el concepte de discapacitat, ja que ha passat de ser una preocupació en matèria de benestar social i mèdic a una qüestió de drets humans que reconeix que les barreres i els prejudicis de la societat constitueixen en sí mateix una discapacitat.

D'aquesta Convenció, a part dels principis enumerats i recollits en l'article 3, cal destacar els següents articles que relacionen de forma més directa amb l'objecte d'estudi del meu treball:

“Article 1. Propòsit - La Convenció pretén assolir un objectiu concret: promoure, protegir i assegurar el gaudi ple i en condicions d'igualtat de tots els drets humans i les llibertats fonamentals per totes les persones amb discapacitat, i promoure el respecte de la seva dignitat inherent.”

“Article 19. Dret a viure de forma independent i a ser inclòs en la comunitat”

“Article 22. Respecte de la privacitat “

“Article 23. Respecte de la llar i la família”

Així mateix, destacaria de la referida Convenció Internacional els següents apartats del seu Preàmbul:

“c) Reafirmant la universalitat, indivisibilitat, interdependència i interrelació de tots els drets humans i les llibertats fonamentals, així com la necessitat de garantir que les persones amb discapacitat els exerceixin plenament i sense discriminació.

e) Reconeixent que la discapacitat és un concepte que evoluciona i que resulta de la interacció entre les persones amb deficiències i les barreres degudes a l'actitud i a l'entorn que eviten la seva participació plena i efectiva en la societat, en igualtat de condicions amb les altres.

h) Reconeixent també que la discriminació contra qualsevol persona per raó de la seva discapacitat constitueix una vulneració de la dignitat i el valor inherents de l'ésser humà.

n) Reconeixent la importància que per a les persones amb discapacitat revesteix la seva autonomia i independència individual, inclosa la llibertat de prendre les seves pròpies decisions.”

A Espanya la norma vigent en relació als drets de les persones amb discapacitat és *el Reial Decret Legislatiu 1/2013 del 29 de novembre, per el que s'aprova la Llei General dels Drets de les Persones amb Discapacitat.*

2.3. La sexualitat i el seu desenvolupament en les persones amb discapacitat intel·lectual

2.3.1. Concepte de sexualitat

Segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS,2011), *“la sexualitat és un aspecte central de l'ésser humà, present al llarg de la seva vida. Abasta el sexe, l'erotisme, el plaer, la intimitat, la reproducció i l'orientació sexual. El sexe no és només el mer acte sexual sinó que es pot viure, expressar i sentir de moltes formes diferents, d'acord amb la persona, com per exemple, desitjos, fantasies, pensaments, creences, valors, actituds, conductes, pràctiques... La sexualitat està influïda per la interacció de factors*

biològics, psicològics, socials, econòmics, polítics, culturals, ètics, legals, històrics, religiosos i espirituals.”

Torices (2007) coincideix en la mateixa definició afegint que per alguns és font de plaer i per a d'altres font de problemes. Centeno (2014) a més manifesta que és *“el motor más potente de crecimiento personal, de desarrollo de la propia personalidad y de las relaciones sociales.”*

2.3.2. Sexualitat en adolescents i joves amb discapacitat intel·lectual

La sexualitat és un tema del que no s'acostuma a parlar obertament, que durant molt de temps s'ha vist com a tabú, i tot i els avenços socials que hi ha hagut, actualment encara és un tema que produeix respecte a l'hora de tractar-lo, si afegim “discapacitat intel·lectual” encara fa més por.

La sexualitat és un aspecte inherent de les persones, però el moment en el que es troba en el seu “punt àlgid” podríem dir que és durant l'adolescència o la joventut de les persones. És en el moment en que un mateix comença a investigar sobre el tema i comença a tenir les seves primeres experiències. És molt important que és dugui a terme una educació sexual per part de les escoles i la família ja que el noi/a està desenvolupant-se.

El relat de Rivas (2010) posa en manifest la importància de l'educació tant en l'àmbit familiar com en l'acadèmic pel desenvolupament de les relacions interpersonals. Per tant, és necessària l'educació en l'àmbit sexual, tenint en compte la importància que té en les relacions vitals de totes les persones, amb o sense discapacitat, d'acord amb la lectura de Centeno (2014).

De la lectura de Romañach i Lobato (2005), que es recull per Martínez-Rivera (2014), l'entorn de la persona amb discapacitat pot generar limitacions sobre aquesta. *“El responsable de no generar situacions d'inconvenients, és el que té la possibilitat de que no es produeixin situacions d'autèntic incompliment inclús dels Drets Humans”* (Martínez-Rivera, 2014).

D'acord amb Garvía (2011), psicòloga clínica del Centro Médico Down, per ajudar a una persona amb discapacitat és reconèixer que té sexualitat, ja que existeix la falsa

creença de que les persones amb discapacitat són asexuals, el que provoca efectes tant negatius com la baixa autoestima, que pot a la vegada provocar situacions d'abús.

Potgieter (2005) diu: “ *Sovint la idea que tenim del noi i la noia adolescents no s'adiu amb la imatge que ens fem d'un noi i la noia amb discapacitat. La percepció de l'adolescent amb discapacitat com un nen passiu i inactiu al qual li manca tant l'interès com les habilitats sexuals necessàries per explorar la seva sexualitat, contrasta fortament amb l'estereotip social de la sexualitat adolescent com una força incontrolable que necessita ser regulada i conduïda*” .

La sexualitat, tot i ser una part de tots i cada un de nosaltres, tot i ser una necessitat innata en les persones pel simple fet de la nostra condició humana, no acostuma a ser un tema del que encara, se'n parli obertament, amb normalitat, per tant podríem dir que és un tema encara tabú, però encara ho és més si es tracta de la sexualitat d'un adolescent o jove amb el handicap de patir discapacitat. Sovint, les famílies dels nois/es amb alguna discapacitat, pateixen molt aquest tema, no només per al seu fill/a o familiar sinó per la societat.

2.3.3. Drets sexuals

Els drets sexuals estan recollits en la Declaració de la World Association for Sexual Health (WAS), 1999. Aquestes drets són considerats universals, bàsics i fonamentals per a la vida de qualsevol persona, deixant de banda si pateix algun tipus de discapacitat o no. Tots aquests drets s'han de promoure i protegir per tal de poder desenvolupar una vida sexual plena, satisfactòria, lliure i feliç.

Aquests drets sexuals són els següents:

- Dret a la llibertat sexual
- Dret al plaer sexual
- Dret a l'autonomia, la integritat i seguretat sexual del cos
- Dret a la igualtat sexual
- Dret a la privacitat sexual
- Dret a l'atenció de la salut sexual
- Dret a l'expressió sexual emocional

- Dret a l'educació sexual integral (durant tota la vida)
- Dret a la lliure associació sexual
- Dret a la informació sexual basada en el coneixement científic
- Dret a la presa de decisions lliures i responsables

2.3.4. Espais íntims. Vida independent

Espais íntims

El 26 de juny de 2016 vaig veure a la Sala Chomón de la Filmoteca de Catalunya un vídeo pedagògic realitzat per CreaRSA, anomenat "InDiscutible", que pretenia fer una reflexió per canvi social, pel dret de les persones amb discapacitat a gaudir d'una sexualitat lliure, plena i consentida. En aquest vídeo es planteja la necessitat d'espais íntims.

Aquest vídeo va començar amb una presentació de les entitats participants, la Fundació Vicki Bernadet i la Fundació Pere Mitjans. S'explica també el projecte en sí, el mètode utilitzat i algunes opinions generals de familiars, persones amb discapacitat intel·lectual i professionals.

El vídeo està estructurat en tres blocs diferenciats: dret a decidir sobre la pròpia sexualitat, espais d'intimitat i persones de confiança i abús sexual. Cada un d'aquests temes és tractat per persones amb discapacitat intel·lectual mitjançant l'escenificació de situacions relacionades amb els blocs.

En el segon dels blocs es va tractar un tema molt interessant que és la falta d'espais d'intimitat per a les persones amb discapacitat. Tots els professionals que he entrevistat durant el meu treball de final de grau opinen que la falta d'espais íntims és una problemàtica real que cal solucionar.

Les persones amb discapacitat intel·lectual que participen en l'elaboració del vídeo expressen els seus sentiments, les seves necessitats, en relació amb la manca d'espais íntims per poder estar amb les teves parelles ja sigui al carrer (anar a passejar, prendre quelcom, anar al cine,...), com en espais tancats (tant per estar sols i xerrar, ... com per a mantenir relacions sexuals), per tenir una vida independent.

En aquest sentit són representatives manifestacions d'alguns dels usuaris/àries de la Fundació Pere Mitjans com les següents: *“¿Por qué mi hermano se puede ir a vivir con su novia y yo no con la mía?”*; *“Estaba en el lavabo haciendo un acto sexual, entró el monitor y salió, no para castigarme sino para dejarme mi intimidad”*; *“Un día estaba con el meu novio al parc i ens vam tocar i la gent ens mirava i ens deia que no era el millor lloc per fer això”*.

A la Declaració de World Association for Sexual Health (1999) es troba recollit el dret a la privacitat sexual. Un dels drets considerats universals i fonamentals per a totes les persones, deixant de banda que tinguin discapacitat o no.

Una conseqüència molt evident de què existeix discriminació en aquest sentit és la manca d'espais per a què les persones amb discapacitat puguin desenvolupar d'una forma correcta i satisfactòria la seva sexualitat i/o afectivitat. El dret a la sexualitat està recollit legalment, i més o menys acceptat, tot i que amb moltes mancances i a la pràctica no es busca una solució.

En aquest sentit el Grup de Reflexió d'Ètica Aplicada del Consorci de Serveis Socials de Barcelona (2013) realitza reflexions en relació als problemes en vers al compliment del dret a la intimitat i privacitat de les persones amb discapacitat que viuen en espais residencials. Dret recollit en el article 12 de la Llei de serveis socials.

Tenint en compte que la efectivitat plena del dret esmentat només es pot garantir en un espai individual (com és la pròpia habitació), el primer problema es planteja aquí, ja que no tots els establiments residencials disposen d'habitacions individuals.

Les persones amb discapacitat tenen més barreres i limitacions a l'hora de trobar espais íntims a causa de la discriminació que pateix el col·lectiu. Així ho demostren notícies com la publicada el 19 d'abril de 2017 al diari digital El Periódico, que recull els següents testimonis: *“Una de les afectades és Montserrat Vilarrasa, de 37 anys, (...) que diu: “Que aquests fets no es repeteixin més perquè una actitud així fa patir”. Ella és una dona independent, treballa com a administrativa en una empresa d'electricitat i viu en un pis amb una companya.(...) L'agència assegura que és la primera vegada que és víctima d'un veto d'aquesta envergadura en els 15 anys d'existència, però sí que ha constatat que “de tant en tant ens posen preus més elevats o a l'hora de contractar l'allotjament posen com a excusa que estan plens”, afirma Maganto.*

La mare de la Montserrat, Teresa Monclús, ha comprovat diversos greuges a “la meva Montse”, com anomena afectuosament la seva filla: “Quan buscava pisos de lloguer per a la meva filla tot eren facilitats, però quan deia que tenia síndrome de Down començaven els problemes”.

Vida InDependent

Beatriz Garvía Peñuelas, psicòloga especialista en psicologia clínica del Centre Mèdic Down i coordinadora del Servei d'Atenció Terapèutica de la Fundació Catalana Síndrome de Down de Barcelona, i Pep Ruf, pedagog i coordinador del Servei de Suport a la Vida Independent “Me voy a casa”, en l'article “La vida en pareja con el Síndrome de Down” (2014), determinen que las limitacions de las habilitats socials estan més vinculades a la falta d'informació dels cànons socials, de participació en les tasques quotidianes, la sobre protecció del seu entorn, que en la pròpia discapacitat, ja que aquests factors creen dependència, infantilització, vulnerabilitat.

El procés de socialització de la persona amb discapacitat intel·lectual s'ha de donar en tots els seus entorns (família, amics, feina,...). Garvía i Ruf manifesten que la vida independent, la vida en parella, de les persones amb Síndrome de Down, aporta normalitat a les seves vides, i, per tant, ajuda al desenvolupament personal i al exercici del seus drets. Garvía (2013) insisteix que el missatge que ha de rebre una persona amb discapacitat intel·lectual és que té capacitats, d'aquesta manera possiblement les desenvoluparà al màxim.

La imatge social de la persona amb Síndrome de Down és la de l’“etern nen”. Segons apunta Garvía (2013), la persona amb Síndrome de Down percep el que l'altre sent o pensa d'ell, per tant, l'actitud que es mostra davant d'ell el pot reforçar o invalidar més que la pròpia discapacitat. De manera que la millor conducta per desenvolupar les habilitats socials d'una persona amb discapacitat intel·lectual, com les de qualsevol altre, i empoderar-la, és la de normalitat.

De la experiència com a psicòloga clínica de Garvía conclou que *“las personas con síndrome de Down tienen, sienten y pueden practicar su sexualidad. Son personas con dignidad que requieren apoyos y acompañamiento para realizarse como seres humanos y vivir de la manera más plena posible. Los profesionales y los padres*

debemos captar sus necesidades y deseos en todas las áreas, incluida la sexual, para que, puedan ser escuchadas, atendidas y, en la medida de lo posible, satisfechas.

El objetivo común es que lleguen a ser adultos y se integren en la sociedad. Y, como miembros de la sociedad puedan vivir, disfrutar y cumplir con sus derechos y deberes. Uno de esos derechos es el de formar una pareja y tener una vida sexual”.

2.3.5. Prejudicis i mites sobre la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual

Garvía (2011) apunta que existeixen bastants prejudicis en relació a la sexualitat de les persones amb discapacitat. Una de les raons per la qual a vegades no es parla de sexualitat amb persones amb discapacitat intel·lectual (“*eterns nens*”) és la por a despertar els seus desitjos sexuals; així ho afirma Freud en relació als nens/es. Al infantilitzar-los no els considerem capaços de tenir o expressar la seva sexualitat.

Un altre prejudici, segons la mateixa autora, és creure que el fet de la discapacitat intel·lectual impedeix la contenció dels impulsos sexuals, quan per això és suficient una intel·ligència intuïtiva.

Aquests prejudicis creen falses creences, mites socials. Alguns, inclús, es contradiuen, però tots aconsegueixen el mateix propòsit: “col·locar” la sexualitat de les persones amb discapacitat fora de la “normalitat”.

Cobo (2012) afirma que les persones amb discapacitat intel·lectual poden diferenciar-se a nivell sexual com qualsevol altra persona. A més a més ens explica que la pròpia societat, així com els mites, falses creences que la constitueixen, és la que diferencia la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual de les persones sense discapacitat.

Torices (2007) afirmen que el col·lectiu de les persones amb discapacitat intel·lectual és un dels més perjudicats per la societat, ja que acostuma a mitificar comportaments i actituds que no entén o no accepta.

MITES SOCIALS	REALITATS
Les persones amb discapacitat intel·lectual són asexuals	La sexualitat és innata en la condició humana.
Les persones amb discapacitat intel·lectual són nens.	Totes les persones reben estímuls sexuals.
Són dependents i per això necessiten protecció i ajuda constant.	Si s'educa a una persona amb "normalitat", sense sobre protegir-la o infantilitzar-la pot portar una vida independent com qualsevol altra persona.
Les persones amb discapacitat intel·lectual haurien de ser esterilitzades perquè poden tenir descendència amb discapacitat.	Només si la discapacitat és genètica.

Font: Elaboració pròpia a partir de Torices i Àvila (2007) i Beatriz Garvía Peñuelas (2011)

Aquests mites, així com les falses creences, estereotips socials o tabús, generen limitacions i barreres actitudinals que dificulten la vida de les persones amb discapacitat i fan que no puguin desenvolupar una sexualitat i/o una afectivitat plena, lliure, correcta i plenament satisfactòria.

La superació de tots aquests mites, tabús, falses creences, més enllà de declaracions institucionals, comitès ètics i legislacions que al cap i a la fi resten inscrites però que poques persones han interioritzat, passa per assumir que estem davant d'una persona i que com qualsevol altra, com nosaltres, es mereixedora i té dret a prendre decisions sobre la seva pròpia vida, inclosa la seva sexualitat. Hem d'entendre que és una persona com nosaltres, amb les mateixes necessitats innates, com la sexual o l'afectiva. És un ésser humà valuós, autònom i lliure que té tot el dret a equivocar-se, com nosaltres.

D'acord amb les reflexions realitzades pels autors anteriorment ressenyats, cal també pensar que aquesta persona és mereixedora de respecte i ha de ser considerada també la seva posició de vulnerabilitat. Aquesta vulnerabilitat ha de ser compensada amb més suports, consells i ajuts, sobretot en temes relacionats amb la salut i seguretat (inclosa la sexualitat), temes que poden dificultar o reduir el seu nivell de

qualitat de vida. Tot això, s'ha d'entendre que donar suport no és prendre decisions per ells, és acompanyar-los en la presa d'aquestes, aconsellar no és prohibir o obligar, sinó donar el nostre punt de vista per tal d'ajudar-los.

Cal acabar amb l'hàbit de parlar o fer referència a les persones amb discapacitat intel·lectual en termes que impliquin connotacions negatives, no hem de remarcar les seves limitacions i les mancances que tenen (té una edat mental de dos anys, presenta un comportament disruptiu,...).

La manca d'informació de la societat envers la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual no és l'únic factor que influeix en la limitació dels seus drets; sovint, els propis familiars de les persones que pateixen discapacitat intel·lectual, veuen la sexualitat d'aquestes com si fos un inconvenient, i és això el que crea el problema, quan en realitat és una necessitat innata.

És important que les persones amb discapacitat intel·lectual, tant com les que no en tenen, rebin educació a nivell sexual-afectiu, així com les seves famílies. Ara bé, una de les qüestions que sorgeixen a les famílies és: *Si parlem de sexualitat a una persona que pateix algun tipus de discapacitat, l'estem incitant a l'activitat sexual?* Això sí que es converteix en un problema ja que molts familiars per tal d'evitar el tema l'ignoren, i és quan llavors, els nois/es poden patir algun tipus de situació amb connotacions negatives per falta d'informació, educació,...

Tots aquests factors influeixen a que la sexualitat s'entengui com a un tema negatiu i, al final són els propis nois/es amb discapacitat que si tenen algun desig sexual ho veuen com alguna cosa mal feta que han de fer d'amagat, creant contradiccions i angoixes, abusos,... D'aquí la necessitat de l'educació sexual.

2.3.6. El paper de les famílies i els educadors en l'afavoriment de la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual

Moltes de les limitacions, barreres, falsos mites o estereotips sorgeixen de la societat, és per aquest motiu que s'ha d'educar als nens/es en els valors d'igualtat, respecte, tolerància, integració,.... S'ha d'acabar amb la compassió envers les persones discapacitades i veure-les com qualsevol altra persona.

De la teoria fins aquest moment recercada ha quedat manifestat que les persones amb discapacitat intel·lectual poden tenir més dificultat a l'hora de socialitzar-se, i de retruc, de mantenir relacions, en tots els àmbits, amb altres persones, en bona part pels prejudicis socials al que s'ha fet referència abans.

Rivas (2000) indica que són dos els agents de socialització: la família i l'escola. En quan a la família es poden considerar dos tipus diferenciats, segons López (2011). Per una banda la que pren una actitud facilitadora respecte la sexualitat, que serien totes aquelles que donessin suport per tal de què la persona amb discapacitat intel·lectual pogués relacionar-se de forma natural i positiva. Aquesta actitud facilitadora la defineix Bermejo (2010) com el tracte que proporciona seguretat i confiança, que facilitaria abordar tot tipus de dubtes en qualsevol aspecte (sexual-afectiu,...), proporcionant una correcta informació i evitant eludir temes necessaris per al bon desenvolupament personal.

No obstant això, ens podem trobar amb famílies oposades a la facilitadora, que serien les famílies que eviten parlar de segons quins temes, per desconeixement, creences equivocades, religió,..., que obstaculitzen el desenvolupament sexual-afectiu de les persones amb discapacitat, entre altres aspectes importants pel seu creixement.

Fins ara, segons les aportacions de Rivas (2000), la família juga un paper molt important en la socialització, perquè *“es la primera unidad social donde el niño se desarrolla y tienen lugar las primeras experiencias sociales”*. De la mateixa manera pot beneficiar la seva actuació en el desenvolupament d'una persona, també la pot perjudicar. Per això, és important l'educació de la que disposin els agents que influeixen en la socialització de la persona amb discapacitat intel·lectual.

ACTITUDS FACILITADORES PROFESSIONALS	ACTITUDS OBSTACULITZADORES FAMÍLIA
Pensament positiu i actitud pro activa per generar iniciativa familiar.	Reprimir.
No tenir actituds defensives.	Fer invisible la sexualitat.
Protegir la intimitat i la seva confidencialitat.	Impedir parlar o preguntar sobre el tema.
Oferir a les famílies eines de resolució de conflictes.	No contestar preguntes.
Disponibilitat.	Donar informació no adaptada al nivell de comprensió.
Suport per resoldre dubtes,...	Castigar.
No prendre decisions per la família o l'usuari/ària.	Enganyar.
No donar res per sabut.	
Proporcionar informació.	
Assegurar-se de que han entès la informació i no tenen cap dubte.	

Font: Elaboració pròpia a partir de López (2011); Bermejo (2010); Cobo (2012) i Perdomo (2013).

2.3.7. Educació sexual

Sergio Meresman, psicòleg de iiDi (Instituto Interamericano sobre Discapacidad y Desarrollo Inclusivo) , Valeria Ramos d'UNFPA i Diego Rossi d'ANEP-CODICON, elaboren un treball de recolzament per l'educació sexual per a persones amb discapacitat i les seves famílies (2011) en el que s'estableix que la sexualitat humana a més del component biològic té altres aspectes importants com el psicològic, el social i el cultural. Segons aquests autors la sexualitat és un dels àmbits en els que la comunicació amb els altres és molt important.

En el mateix document Meresman, Ramos i Rossi avaluen de forma molt positiva l'educació sexual, en tant, és una part important dels coneixements i habilitats que necessiten les persones amb discapacitat intel·lectual per desenvolupar-se de forma saludable. A més, fomenta en ells la maduresa i els sentiments positius en relació en ells mateixos i els ensenya a rebutjar idees incorrectes, com que no poden mantenir una relació afectiva-sexual satisfactòria. Dret que totes les persones tenim i que tothom ha de respectar i promoure.

L'objectiu d'una bona educació afectiva i sexual és millorar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat intel·lectual (Navarro, 2000), per impulsar una sexualitat correcta, promoure relacions saludables, donar la màxima informació per tenir un comportament adequat, per prevenir embarassos no desitjats, evitar malalties de transmissió sexual, millorar l'autoestima, l'assertivitat i la comunicació; educació sexual que comença a la llar, amb la família, i segueix a les escoles, mitjans de comunicació, xarxes socials, sobretot aquestes últimes que tenen molt poder d'influència en els adolescents i joves. Per tant, l'educació s'ha de fer extensiva a tots aquests àmbits, d'acord amb les lectures de Seoane (2012) i Rivas (2000). Per tant s'ha de fer extensiva a tots aquests àmbits. Ara bé, segons López (2011), la funció educativa ha d'anar dirigida a acompanyar a la persona que està rebent la informació, mai a prendre decisions en el seu lloc, perquè sinó no s'arribaria a l'efecte desitjat que és al de la maduresa, autonomia, autosuficiència, autoestima i empoderament; així els ajudem a trencar amb les limitacions i les barreres que se'ls i a imposat a nivell social.

La informació sobre l'educació sexual ha de ser proporcionada d'una forma natural i objectiva, i així, la persona que rep la informació podrà desenvolupar la seva sexualitat amb una actitud positiva, segura i adequada; tot tenint en compte les dificultats a les que a vegades s'hauran d'afrontar i també que cada persona o família és un món, compost per uns valors, creences i cultures diferents.

2.3.8. Abús sexual de les persones amb discapacitat intel·lectual

Segons l'Organització Mundial de la Salut (2006) és *“ tot aquell acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals no desitjades, o les accions per comercialitzar o utilitzar de qualsevol altre manera la sexualitat d'una persona mitjançant coacció per una altra persona, independentment*

de la relació d'aquesta amb la víctima, en qualsevol àmbit, inclosos la llar i el lloc de treball”.

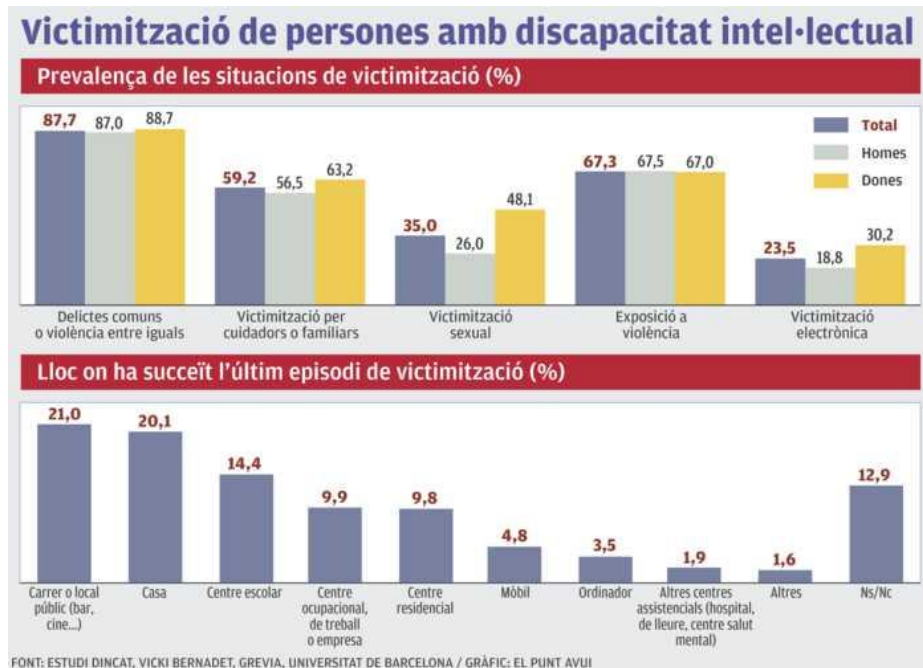
Les dades que he pogut obtenir en relació als casos patits d'abusos sexuals en discapacitats són esgarrifadores .

Així, el grup de Recerca de Victimització Infantil i Adolescent (GReVIA) de la Universitat de Barcelona, la Fundació Vicki Bernadet i Dincat, durant l'octubre de 2016 van presentar un estudi pioner a Europa sobre la victimització de les persones amb discapacitat en el que es conclouia que 9 de cada 10 discapacitats intel·lectuals han patit alguna agressió al llarg de la seva vida; 5 de cada 10 dones han sigut agredides sexualment, i 1 de cada 4 ha sigut víctima d'una relació sexual no desitjada amb penetració.

Els investigadors de la Universitat de Barcelona (UB), juntament amb els altres col·laboradors de l'estudi, expliquen que totes aquestes dades han sigut resultat de 260 entrevistes realitzades a persones adultes (entre 20 i 54 anys) amb algun grau de discapacitat intel·lectual.

Segons el referit estudi de *“Recerca sobre la victimització que afronten les persones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament”*, presentat per la Fundació Vicki Bernadet, Dincat, i UB la mitjana és de 6 situacions de victimització diferents per persona.

Tenint en compte aquest estudi i els resultats extrets ens podem adonar que l'abús sexual és un problema real. Les dades que s'extreuen de l'abús sexual a persones amb discapacitat intel·lectual són que 5 de cada 10 dones i 2 de cada 10 homes, als que se li ha fet una entrevista sobre el tema, afirma que l'ha patit algun cop. Podem destacar l'important resultat d'aquest estudi en què afirma que un 24,5% de les dones i el 7% dels homes han patit relacions sexuals no desitjades amb penetració, i que, en un 40% dels casos, aquests actes s'han repetit algunes vegades i en la mateixa proporció. A aquest abús s'ha perpetrat a casa per part dels pares, mares o parella d'un dels dos progenitors en un 30% dels casos. A més, un 29% de les dones i un 12% dels homes també denuncien tocaments sexuals. L'informe destaca que 6 de cada 10 entrevistats que han estat víctimes d'abús sexual ho expliquen, sobretot a pares i mares (44%) o a professionals de l'àmbit socioeducatiu (25%).

Font: Estudi Dincat, Vicki Bernadet, Grevia, Universitat de Barcelona/Gràfic: El Punt Avui (2016)

El mateix dia es feia ressó a la pàgina web de TV3 de la següent notícia: “ *El 90 % de persones amb discapacitat intel·lectual han estat víctimes d'abús o maltractament (...). L'estudi també recull que el 60% de les persones amb discapacitat psíquica han patit agressions per part de cuidadors o familiars, sobretot físiques, i el 64% han rebut maltractaments de caràcter psicològic, en aquest cas principalment provinents de companys de classe o del centre. El treball amb les famílies és fonamental i també es treballa en els tallers. Davant d'aquesta realitat, tenir eines per discernir què està bé i què no és un dels aspectes que es treballen en els tallers de prevenció d'abús sexual a persones amb discapacitat intel·lectual que fa la fundació Vicky Bernadet. Detectar situacions d'abús sovint no és fàcil, però encara ho és menys si la persona és discapacitada per la barrera comunicativa. A més, la majoria d'agressions sexuals en aquest col·lectiu tenen lloc dins l'àmbit familiar i molts cops la víctima no és conscient de ser-ho”.*

Dincat (Federació Catalana de Discapacitat Intel·lectual), federació d'entitats que vetlla per la defensa dels drets, la dignitat i la millora de la qualitat de vida de les persones amb discapacitat intel·lectual o del desenvolupament i les seves famílies a Catalunya, denuncia la greu discriminació de les dones amb discapacitat intel·lectual en un article elaborat el 7 de març del 2016 que es pot trobar a la seva pàgina web, basant-se en les dades que evidencien un alt percentatge d'abús sexual, produint-se una doble discriminació en el cas de les dones: per gènere i discapacitat. A més a més són

situacions que, segons la Federació Catalana de la Discapacitat Intel·lectual, succeeixen habitualment i en ambients quotidians.

A aquestes dades Dincat afegeix que les dones amb discapacitat denuncien menys les situacions d'abús perquè no reconeixen que es tracta d'un abús, per la dependència amb l'agressor, per por a les repercussions i que no se les creguin.

Segons exposa la psicòloga Garvía, en l'estudi que publica a través de la Fundació Catalana de Síndrome de Down l'any 2011 sobre les relacions afectives i sexualitat en discapacitats amb Síndrome de Down, alguns dels indicadors per saber si s'està patint un abús sexual poden ser: *“ ansiedad, agresividad, tristeza, baja autoestima, rechazo a una persona, alteraciones del sueño y la alimentación, conducta agresiva o impulsiva, conducta muy sumisa, juego sexual inapropiado, falta de confianza en las personas, aislamiento, negación a participar en actividades social y grupales y, naturalmente, verbalizarlo”*.

Pié i Riu (2014) en el seu article “Violencia, mujer y diversidad funcional. La vulnerabilidad aumentada” publicada en la revista d'Intervenció Socioeducativa, 58, exposen com a causes de l'abús sexual a les dones amb discapacitat: *“(…) Ser menos capaces de defenderse físicamente; tener mayores dificultades para expresar los malos tratos debido a problemas de comunicación; (...) una más baja autoestima y mayor menosprecio de la propia imagen como mujer; el enfrentamiento entre los papeles tradicionales asignados a la condición de mujer y la negación de estos mismos en la mujer con discapacidad; mayor dependencia de la asistencia y cuidados de otros; miedo a denunciar el abuso por la posibilidad de la pérdida de los vínculos y la provisión de cuidados; menor credibilidad a la hora de denunciar hechos de este tipo ante algunos estamentos sociales y vivir frecuentemente en entornos que favorecen la violencia: familias desestructuradas, instituciones, hospitales y residencias”*.

Segons les mateixes autores, la negació dels drets sexuals a les persones que pateixen alguna discapacitat les fa més vulnerables i en aquests casos hi ha més possibilitats de que pateixin abusos.

D'acord amb la psicòloga Garvía (2011), els abusos són conseqüència directa de la falta de formació i informació de la víctima que els pateix, que la fa més vulnerable; per tant, per d'evitar aquestes situacions cal incidir en l'educació sexual. Aquesta ha de

tenir una base en valors com el respecte, la promoció de l'autoestima i la autodeterminació, aspectes claus per disminuir el risc a l'abús.

En el vídeo pedagògic *"InDiscutible"* presentat el 26 de juny de 2016 a la Filmoteca de Barcelona per la Fundació Pere Mitjans i la Fundació Vicky Bernadet, s'obre el debat entorn la credibilitat de les persones amb discapacitat intel·lectual quan denuncien una situació que pot ser d'abús.

Les conclusions que s'extreuen són que les persones amb discapacitat sovint pateixen abusos en l'àmbit intrafamiliar, potser en entorns en els que se ha creat una relació de dependència entre la persona discapacitada i el familiar; per aquesta raó la persona que pateix els abusos és una persona vulnerable, amb baixa autoestima, amb poca informació sobre la sexualitat, que no explica el maltractament que pateix per diverses raons: perquè té por de què no se la creguin, perquè no sap que se ha produït un abús, perquè no vol que la deixin d'estimar,...

Per tant, és molt important que si una persona amb discapacitat intel·lectual explica situacions de possible abús sexual en principi se la cregui, perquè no perdi confiança i deixi d'explicar qualsevol situació similar.

En tot moment la persona afectada ha de rebre recolzament, i informació suficient per tal de poder valorar si és tracta d'una situació real d'abús, per poder aturar-lo i minimitzar les conseqüències.

"S'ha de crear consciència social. Cal treballar tots junts: administració, entitats, professionals, famílies i persones amb discapacitat per fer prevenció i actuar davant qualsevol abús, inclús el sexual". Dincat, Fundació Vicki Bernadet (2016)

2.4. Millora de la qualitat de vida sexual de les persones amb discapacitat intel·lectual

Per tal de millorar la qualitat general de vida de les persones amb discapacitat intel·lectual es duen a terme moltes accions, hi ha molts serveis per aquest col·lectiu i un gran nombre de professionals que es dediquen i resten a l'abast d'aquestes persones per tal de fer la seva vida més fàcil, per tal de trencar amb barreres i limitacions que vulneren alguns dels seus drets fonamentals.

Un dels obstacles més greus amb els que es pot trobar una persona amb discapacitat intel·lectual està en la dimensió sexual. Tot i ser una necessitat innata, inversemblantment, es veuen amb dificultats a l'hora de desenvolupar una sexualitat correcte i satisfactòria.

Tota persona necessita que tot el seu conjunt, tot el seu ésser, estigui integrat en la societat, per tal de sentir-se autosuficient, autònom i feliç. Una de les parts que forma aquest total és la nostra sexualitat, que en persones amb discapacitat pot ser difícil de desenvolupar a causa de la discriminació social.

És per aquest motiu que sorgeixen noves experiències, idees innovadores, serveis i, fins i tot, noves figures professionals que faran millorar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat. El treballador/a sexual (assistent/a sexual) apareix per realitzar aquesta funció.

2.4.1. Assistent/a sexual

Segons la web AsistenciaSexual.org (2017) l'assistència sexual és *“un tipo de trabajo sexual que consiste en prestar apoyo para poder acceder sexualmente al propio cuerpo o al de una pareja. La persona asistente no es alguien con quien tener sexo, sino alguien que te apoya para tener sexo contigo misma o con otras personas. La persona asistida decide en qué y cómo recibe apoyo”*.

En relació a aquest concepte es pot produir fàcilment un equivoc social, confondre assistència sexual amb prostitució. En aquest sentit l'educador social de Tandem Team entrevistat, Ferran Castellarnau Font, em manifesta: *“Ens hem de posar d'acord amb què vol dir assistència sexual”* i considera que *“la societat no està prou madura encara per legalitzar aquesta figura”*. No obstant, des de l'àmbit professional de l'assistència sexual es té molt clar que la figura que representen no és de prostitució sinó de terapeuta.

En el documental de TV3 *“Jo també vull sexe!”*, la Ruth, una de les assistents sexuals que hi apareixia, manifestava *“No em sento una prostituta, sinó una terapeuta sexual”*. També Eva, assistent sexual de Tandem Team diu, reforçant la idea de que un assistent sexual no és una prostituta sinó una terapeuta sexual, *“hi pot haver implicació amb una mirada, un somriure agafant-se les mans. Una persona amb*

tetraplegia alta no tindrà sensibilitat i necessitarà una assistència diferent que una que sigui totalment genital. No és quedem i ho fem. Cal molta teràpia o fer més d'una sessió per arribar a l'objectiu i que la persona se senti plena i trobi el que busca. La sexualitat ha de ser bidireccional. Hi ha "feeling" i l'activitat sexual és agradable. A diferència de la prostitució, hi ha un vincle afectiu i qualitat humana. Els límits que es posen són els mateixos que en la seva vida sexual. La meva motivació? Un dia podria estar a l'altre costat i necessitar-ho".

També entre els autors hi ha un cert debat sobre aquesta "fina línia".

Centeno (2014) en el seu article "Simbolismos y alianzas para una revuelta de los cuerpos", publicat a la Revista d'Intervenció Socioeducativa, 58, estableix que *"La sexualidad es el motor más potente de crecimiento personal, de desarrollo de la propia personalidad y de las relaciones sociales. Como tal, debería ser central y no secundaria en la valoración y evaluación de los apoyos sociales para las personas con diversidad funcional"*.

Vivim en una societat bastant conservadora, qualsevol tema que transgredeixi la seva moralitat és tabú, sobre tot segons en quins àmbits socials, i això és degut a un passat

El recorregut en la defensa dels seus principis vitals és bastant recent, i, tenint en compte el tarannà de la nostra societat, s'ha prioritzat els vinculats a l'àmbit de l'educació, de la salut i laboral. Ja és hora d'abastar temes tan o més importants, com el de la sexualitat.

Com s'ha manifestat en apartats anteriors, la nostra societat està encallada en l'opinió de què la persona amb discapacitat és asexual, entre d'altres falsos mites, és per això que és difícil introduir a debat públic qüestions en les que encara no hi ha prou informació i divulgació, tot queda en una opinió no justificada. És fàcil d'entendre que uns pares grans, educats a vegades amb la censura i amb la creença que el sexe era "pecat", puguin creure que el seu fill discapacitat intel·lectual no té necessitats sexuals, però la solució està en educar i informar a les persones que tenen els medis per obtenir-la i oferir-la, com un dret d'uns i una obligació dels altres per millorar, per dignificar, la vida de les persones amb discapacitat.

El valor de l'assistència sexual per millorar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat intel·lectual sembla evident, així ho manifesta la mare d'un usuari de

Tandem Team quan diu: *“la experiencia no la puedo contar yo, pero si puedo hablar del cambio de actitud de mi hijo; de la relajación y tranquilidad que se han instalado en el tras la asistencia sexual. Doy muchas gracias por haber conocido estos servicios y que hayan personas dispuestas a compartir su sexualidad”* i un dels usuaris de la mateixa organització quan explica *“Tuve la asistencia y fue muy enriquecedora tanto sensual como emocionalmente. Me volví a sentir más positivo y más completo. Para mí fue muy importante poder volver a dar y recibir sensaciones físicas y emocionales. El hecho de volver a sentir-me deseado me ha hecho ganar más seguridad y autoestima”*.

A les notícies de l'OVI-BCN es recullen les Conclusions de les Jornades d'“Assistència sexual, una figura en construcció” del 29 de juny de 2015, elaborades per Núria Gómez (OVI), Myriam Ponsa (daD) i Andrea García-Santesmases (YWF). En aquestes Jornades van participar entre d'altres les següents organitzacions i persones: Carlos de la Cruz (Asociación Discapacidad y Sexualidad), Antonio Centeno (“Yes, we fuck!”), Antonio Madrid (dret al Dret), Francesc Granja (Tandem Team), Rafa Reoyo (Sex Assistent) y Esther Sánchez (ANSSYD).

En aquestes Jornades es valoren diferents definicions de l'assistència sexual, però es pot concloure que es tracta d'un acompanyament del qual se'n poden beneficiar persones amb qualsevol tipus de discapacitat, dins d'un clima de privacitat i confidencialitat, on l'eix central no esdevé la discapacitat, sinó la dignitat i la presa de decisions, donant lloc a que la persona tingui el dret a decidir lliurement quan i amb qui.

L'assistència sexual és una opció, és una proposta, un recurs més, per tal de millorar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat. Amb aquesta nova figura es promou el dret a ser reconegut i el dret a reconèixer-se sense haver d'estar subjectes a una discapacitat, limitació i/o barrera.

Actualment no existeix cap tipus de normativa o legislació que regularitzi aquesta figura, exceptuant Suïssa que és l'únic país europeu on aquesta pràctica està legalitzada. Des de l'any 2007 existeix un programa de formació per assistents/es, que intervenen en el número d'assistències mensuals permeses. En altres països europeus l'assistència sexual es considera un servei del sistema sanitari, com a Alemanya, Dinamarca, Holanda o Bèlgica. A nivell europeu cada cop hi ha més gent que surt en defensa dels drets sexuals de les persones amb discapacitat. El problema amb el que es troben, si més no amb la limitació o la barrera amb la que topen, és que no hi ha cap tipus de marc legal per a desenvolupar-los.

A partir de la necessitat emergent d'aquesta figura, a Espanya s'ha obert un debat sobre el tema. Qualsevol de les opinions és respectable, ara bé, abans s'hauria de fer un estudi exhaustiu previ que determinés quins són els beneficis per la persona discapacitada, i la determinació sobre aquesta qüestió hauria de valorar prioritàriament els avantatges en l'usuari/ària i no els prejudicis ètics; en tot cas el fet d'existir aquest recurs únicament produeix efectes a la persona que l'utilitza.

Ana Gilabert, psicòloga de la unitat de sexualitat de l'Institut Guttman explica: *“El beneficio está en dar salidas a unas necesidades que algunas personas no pueden satisfacer, aunque en función de la discapacidad, hay un impacto diferente en el cuerpo, ya sea motor o sensitivo”*.

Patricia Carmona, presidenta de la Asociación de Lesionados y Grandes Discapacitados Físicos de Catalunya (Aspaym) explica que *“hay mucha ansiedad de padres con discapacitados psíquicos porque hay jóvenes que no tienen oportunidades sexuales. Son los mismos padres que a veces satisfacen a sus hijos, y esto no corresponde. Debe haber profesionales que sepan cómo hacerlo”*.

A Catalunya l'any 2012 l'organització Sex Assistent va ser la primera en tractar aquest tema de la sexualitat en les persones amb discapacitat. El seu *leitmotiv* és *“Superar el estigma sexual asociado a la condición de discapacidad”*. En la pàgina web Julia Pastrana, Rafael Reoyo, director d'aquest centre explica *“encara que existeixin drets sexuals, el problema està en que si no es desenvolupen polítiques per a que siguin efectius, no serveix de res”*.

Sex Assistent va ser creada l'any 2012 a Barcelona per Silvina Peirano, avui dia també abasta la resta d'Espanya, Argentina, Veneçuela, Colòmbia, Israel, França i Itàlia. És un projecte sense ànim de lucre de promoció de l'assistència sexual com a medi per afavorir la igualtat d'oportunitats de les persones amb discapacitat, amb la finalitat de canviar la mirada sobre les persones amb discapacitat en relació a la seva sexualitat.

No és una associació que gestioni un servei d'assistència sexual, l'assistent/a sexual, segons Sex Assistent Europa ha de tenir autonomia laboral, la seva gestió, sempre que sigui possible, la de gestionar directament l'usuari/ària, per evitar el proxenetisme o que es converteixi en un negoci a costa de persones discriminades per la seva discapacitat.

Segons el reportatge realitzat amb data 26 de gener de 2014 per la periodista Raquel Mateos del diari digital La Vanguardia, Sex Asistent va ser la pionera en posar en practica el protocol per a la promoció i la facilitació de l'assistència sexual per a persones amb discapacitat va ser l'organització no lucrativa Tandem Team Barcelona. Un dels seus impulsors va ser Francesc Granja, tetraplègic des dels 32 anys, que explica, al diari digital Ara al reportatge realitzat el 2 de març de 2014 per Lara Bonilla, la importància de l'assistència sexual en la mesura d'una persona amb discapacitat pot tenir més complicat a accedir a la sexualitat de la mateixa manera que una altra persona que no té limitació de mobilitat.

Aquest protocol utilitzat s'anomena Tandem Intimity i és el punt d'unió entre les persones que volen rebre i les que volen oferir assistència sexual. Està basat en el model belga i holandès en el que es fa una selecció personalitzada tant dels usuaris com dels assistents/es sexuals, a càrrec de María Clemente, psicòloga especialitzada en neurorehabilitació, membre d'aquesta associació. Un cop feta la selecció posen a aquestes dues parts en contacte i elles arriben a acords d'una forma lliure.

Aquest protocol funciona de la següent manera: una cop rebuda la sol·licitud d'assistència, l'associació Tandem Team manté una entrevista d'una durada de 20 minuts aproximadament entre l'assistent i l'usuari per tal de que es coneguin i arribin a un acord i que prenguin decisions abans d'iniciar el procés. Un cop acabada l'entrevista cadascuna de les parts fa saber a la coordinadora del protocol quines han sigut les seves impressions de l'altra i llavors aquesta, fa una valoració per saber si el procés es pot tirar endavant o no. A partir d'aquí ja no intervé més, sinó que són usuari i assistent els que tenen plena llibertat per arribar a acords i prendre decisions junts. El nombre d'assistències que es pot arribar a realitzar és il·limitat.

Durant el procés de selecció dels assistents/es al qual feia referència abans, s'ha valorat el grau d'experiència de cada una de les persones en l'assistència sexual. També s'han tingut en compte els límits als que estan disposats a arribar (carícies o coit), tipus de discapacitat (física o psíquica), edat de l'usuari i, sobre tot, la motivació que els porta a fer d'assistents / es sexuals.

Per la falta d'informació que encara existeix en relació a l'assistència sexual, en ocasions l'opinió pública la relaciona amb la prostitució i per tant en la nostra societat, que té prejudicis sobre aquesta activitat no l'aprova. La directora executiva del bufet

jurídic Vosseler Abogados Leire López explica al diari digital La Vanguardia que en *“Aquí no hay lucro alguno, la figura de el asistente sexual es más un asistente en la diversidad, un terapeuta. Los fines son claros en el objeto social de la asociación”*.

És a dir, és un altre recurs per tal de millorar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat que es troben amb alguna limitació o barrera que els impedeix gaudir d'una vida sexual plena, lliure i satisfactòria.

Segons manifesta al diari digital Ara Granja *“Más de la mitad dels assistents no estan disposats a cobrar. Són persones amb la ment oberta que volen compartir la seva sexualitat. Si els diners són la seva única motivació els assistents són descartats”*. Maria Clemente, psicòloga i gerent de Tandem Team *“Ho veuen com una forma de voluntariat”*. També sorgeix la pregunta sobre si hi ha el risc que un dels dos s'enamori, al que tant Granja com Clemente contesten *“Des del moment en què dues persones s'interrelacionen hi pot haver un enamorament. Això també et pot passar a l'oficina, a l'escola o en un hospital”*.

Granja i Clemente remarquen la importància de fer pedagogia sobre l'assistència sexual perquè hi ha una demanda real que no s'està visualitzant.

Centeno (2014), Activista del Movimiento de Vida Independiente, manifesta la importància d'entendre l'assistència sexual com a una intersecció entre l'assistència personal i el treball sexual. Entenent el concepte d'aquesta manera la funció de l'assistent sexual seria ajudar a la persona amb diversitat funcional amb altres persones en tot el que no pugui fer sense suport.

De fet segons manifesta Clemente, coordinadora de Tandem Team, els assistents són cuidadors i assistents personals que ja han tingut experiència prèvia amb el món de la discapacitat, com a terapeutes sexuals.

En relació a aquest tema és important destacar el documental “Jo també vull sexe!” emès al programa “Sense ficció” de TV3 el passat 29 de novembre de 2016, realitzat pels periodistes Montse Armengou i Ricard Belis.

El seu valor està en el propi documental, i en la divulgació que sobre ell s'ha fet, el que ha permès que arribi, per primera vegada a molta gent que mai havia sentit parlar de

l'assistència sexual i ni tan sols se li havia ocorregut que la sexualitat era un tema de preocupació per algunes persones.

Aquests periodistes són entrevistats en el programa "Divendres", i de les seves aportacions es posa de manifest les preocupacions de les persones amb discapacitat en relació a la seva sexualitat ja que, hi ha qui si no fos pels assistents sexuals potser moriria sense l'oportunitat d'haver tingut un plaer carnal amb una altra persona. Precisament molts dels seus cossos són tocats, els han de canviar, els han de transferir de la cadira al llit o al revés o portar al lavabo, però són tocats d'una manera professional, correcta però freda i ells indiquen el desig de ser tocats també i de ser tocats amb aquesta passió, acariciats, de rebre un petó,... Moltes vegades no es tracta del sexe més explícit, sinó de carícies, de petons, de tenir una cita, en definitiva, de sentir-se desitjat, com explica Jesús Muñoz al documental "Jo també vull sexe!" *"No compro sexe, compro companyia, compro amistat, compro carinyo. Més ben dit, comprar no, compartir"*.

Al mateix documental s'ofereix l'experiència de Ruth Raventós, assistenta sexual, en la que explica *"Són gent que té una necessitat de ser tocat, de ser acariciat, de tocar, de descobrir. No han tocat mai una noia. I poder acariciar, què senten, acariciar a un altra cos... Per a ells és molt important. A mi m'omple en tots els sentits. M'inspiren tendresa, amor, em donen una lliçó de vida constant"*.

La divulgació d'aquest tema, que una bona part de la societat s'hagi mostrat interessada, també ha ajudat a avançar en aquest camp. De tal manera que el CERMI (Comité de Español de Representantes de Personas con Discapacidad) el passat octubre de 2016 va presentar un projecte pilot de sexualitat, amb la finalitat de provocar un canvi en la societat i millorar l'autonomia de les persones amb discapacitat.

Així, segons Esperanza Adrià, coordinadora del CERMI a la Comunitat Valenciana, *"con una sexualidad plena se es más autónomo, te sube la autoestima, te sientes capaz y te relacionas más convenientemente con los demás"*.

2.5. Relació del Treball Social amb la sexualitat en les persones amb discapacitat intel·lectual

Segons l'Assemblea de la Federació Internacional de Treballadors Socials celebrada a Montreal el juliol de 2000, el Treball Social és *“ Aquella disciplina de la qual es deriva l'activitat professional del treball social. Té per objectiu la intervenció davant les necessitats socials per promoure el canvi, la resolució dels problemes de les relacions humanes, i l'enfortiment i la llibertat de la societat per incrementar el benestar, mitjançant la utilització de teories sobre el comportament humà i els sistemes socials i aplicant la metodologia específica que integra el treball social de cas, grup i comunitat. El Treball Social intervé en aquells punts en que les persones interactuen en el seu entorn. Els principis dels drets humans i la justícia són fonamentals per al treball social”*.

Tenint en compte la definició anterior, amb una intervenció metodològicament correcte, el treballador/a social actua en situacions de conflicte, amb independència de la causa que la provoqui, i ha d'estar present en totes les dimensions socials i personals de l'usuari/ària, amb la finalitat d'augmentar el benestar i procurar un canvi social que enforteixi i alliberi les persones en base als seus interessos, necessitats i drets en qualsevol àmbit.

Segons l'apartat h) del Preàmbul de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, constitueix una vulneració de la dignitat i del valor inherent del ésser humà la discriminació contra les persones discapacitades. Així mateix, en els articles 2 i 3 s'estableix que la discriminació per motius de discapacitat és qualsevol distinció, exclusió o restricció que impedeixi a les persones amb discapacitat el reconeixement i l'exercici de tots els drets humans i llibertats fonamentals.

Entre aquests drets, cal incloure els sexuals, establerts i recollits en la World Association for Sexual Health (1999), i el principi de l'autonomia individual i la independència personal.

De l'article Martínez-Rivera (2014) s'extreu la definició que realitza Centeno (2007) sobre la independència: (...) *“el respeto a la dignidad y a los derechos humanos de las personas, que garantizan la no discriminación e igualdad de oportunidades para ejercer toda su autonomía moral y física”*. Seguint el mateix autor, la dependència és

(...) *“ La falta de respeto a la dignidad y a los derechos humanos de las personas, debida a la discriminación y/o falta de igualdad de oportunidades para ejercer toda su autonomía moral y física”.*

De la recerca realitzada en aquest treball en relació a la sexualitat i afectivitat de les persones amb discapacitat intel·lectual, a través d'entrevistes realitzades i d'estudis consultats, es pot afirmar que existeix una problemàtica respecte la sexualitat de les persones amb discapacitat ja que no es reconeix els seus drets sexuals amb igualtat respecte de les persones que no pateixen discapacitat i es dificulta que tinguin una vida independent.

A causa de la falta de d'informació i formació, tant a nivell social com professional, la sexualitat de les persones amb discapacitat, normalment es mitificada, infantilitzada,... és la societat la que crea la discapacitat, la que els fa vulnerables, la que crea les barreres i limitacions que sovint, impedeixen que aquestes persones puguin desenvolupar una vida sexual correcta, plena, feliç i satisfactòria. És per aquest motiu que trobo vigent en la nostra societat una problemàtica entorn la sexualitat de les persones amb discapacitat i la necessitat emergent de programes formatius i informatius referents a l'educació sexual d'aquestes persones.

Davant d'una problemàtica de discriminació com la manifestada anteriorment l'educació juga un paper molt important, en totes les etapes de la vida d'una persona i en tots els seus àmbits formals (acadèmics) i informals (família, amics,...), tant per a persones que pateixen la discriminació com per les persones, que encara de forma no intencionada, estan influïnt en ella. Com afirma Torices y Ávila (2007) l'educació és una font de socialització.

Rivas (2000) defineix: *“El ser humano es esencialmente un sujeto social que vive y se desarrolla en un proceso de aprendizaje social (...), la familia es la primera unidad social donde el niño se desarrolla y donde tienen lugar las primeras experiencias sociales. (...) La escuela es el segundo agente de socialización donde el niño va a aprender y desarrollar conductas de relación interpersonal. (...) La escuela constituye, pues, uno de los entornos más relevantes para el desarrollo social de los niños y, por tanto, para potenciar y enseñar las habilidades de relación”.*

Una de les figures professionals que tenen un paper essencial per intervenir en la solució d'aquesta problemàtica plantejada anteriorment és la del treballador/a social, ja

que no només desenvolupa funcions en l'àmbit sanitari, laboral o dels serveis socials, sinó que també les realitza en l'àmbit de l'educació, d'acord amb Nogal (2007).

Les funcions del treballador/a social segons Espinoza, Mateo y De Felipe (1990), en l'àmbit de l'educació són les següents:

- Detectar i difondre els recursos existents en la zona d'educació.
- Elaborar el mapa de necessitats i recursos.
- Col·laborar en l'elaboració dels Projectes Educatius de Centres, especialment en allò relatiu a les condicions socioculturals de l'entorn i els aspectes socials i familiars.
- Informar i orientar als familiars en l'àmbit de les seves funcions.
- Contribuir a la potenciació de l'acció tutorial.
- Detectar i valorar social i funcionalment els alumnes amb necessitats educatives especials.
- Col·laborar en la realització d'adaptacions curriculars per als alumnes que ho precisen.
- Facilitar la informació al professor/tutor en relació als aspectes socials i familiars dels alumnes.
- Realitzar estudis i valoracions socials i familiars dels alumnes.
- Derivar i canalitzar adequadament segons la demanda i necessitats detectades.
- Donar suport a les famílies desestructurades.
- Orientar i establir pautes d'actuació en situacions problemàtiques, individuals o grupals.
- Col·laborar en les funcions generals transdisciplinàries dels equips.

Així mateix, Narváez y Namicela (2010) estableixen que el treballador/a social investiga la problemàtica social, programa projectes educatius, culturals i socials, elabora diagnòstics, ajuda i orienta a l'usuari/ària, desenvolupa estratègies, elabora informes socials, deriva usuaris a les institucions de polítiques socials i promou la participació dels integrants de l'equip interdisciplinari en la resolució de conflictes.

Tenint en compte aquesta informació, és clar, que el paper del treballador/a social en aquest col·lectiu i concretament en la dimensió sexual d'aquest, és fonamental.

2.6. Mecanismes de difusió per donar a conèixer la temàtica

Com s'ha pogut constatar fins ara, el tema de la sexualitat en les persones amb discapacitat intel·lectual pateix un problema de manca d'informació en les persones amb discapacitat, en el seu entorn més proper i en la societat. Aquesta manca d'informació entorn a la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual distorsiona el concepte que la societat té sobre la persona amb discapacitat, creant falses creences, mites, tabús, que perjudiquen al ple exercici dels seus drets sexuals, i, per tant, afecten al bon desenvolupament de la persona amb discapacitat i a la seva qualitat de vida.

De les entrevistes realitzades als professionals vinculats amb el col·lectiu de les persones amb discapacitat intel·lectual (Alicia Avilés, mestra d'educació especial; Gemma Deulofeu, psicòloga i sexòloga; Ferran Castellarnau, educador social; Francesc Granja, coordinador de les àrees de comunicació i formació de Tandem Team i Pepita Cabiscol Pujol, treballadora social), s'extreu que la informació i formació social és important per pal·liar el problema en qüestió, i els mecanismes poden ser diversos, en funció a qui vagin dirigits.

Poden ser jornades, congressos, conferències, tallers, com els que realitza Rafa Reoyo (activista i divulgador de Juliana Pastrana), Francesc Granja (President de Tandem Team), Antonio Centeno (activista del Movimiento de Vida Independiente).

Ara bé, això arribarà al que tingui un interès directe; si el que es vol aconseguir és crear consciència social i sensibilitzar a la població envers els problemes que pateixen les persones amb discapacitat intel·lectual per la privació dels seus drets sexuals, donar a conèixer la seva realitat i millorar la percepció que la societat té d'aquest col·lectiu, els mitjans de comunicació audiovisual són elements molt importants de difusió, segons explica Josep Maria Soro, periodista del canal 3/24 i coordinador de TEBVist (canal de televisió fet per persones amb discapacitat intel·lectual).

El medi de comunicació més difusiu són els canals de televisió. Ho corrobora que, al novembre de 2016 es va transmetre a TV3, al programa de "Sense ficció", el documental "*Jo també vull sexe!*"; les setmanes prèvies a l'emissió d'aquest

documental es va fer publicitat de la seva transmissió en els mitjans de més influència (ràdio, premsa, televisió,...), i els nivells d'audiència d'aquest programa van ser molt alts. Amb posterioritat es va parlar d'aquest documental, del ressó que havia causat, i que havia obtingut la finalitat desitjada. Es va donar a conèixer la problemàtica de la sexualitat en persones amb discapacitat i l'assistència sexual.

Altres programes han tingut la mateixa finalitat, eliminar tabús, mites i prejudicis sobre la discapacitat, amb bona rebuda, com *"Mares"* (TV3, 2005), on l'Esther és una mare amb discapacitat que viu la maternitat com qualsevol persona; i la sèrie *"La Riera"* (TV3, des de 2010), on els actors Bruno Bergonzini i Maria Molins interpreten els papers d'una parella sentimental. Bergonzini (Dimas) és paraplègic, i el missatge que s'envia és que la seva discapacitat no impedeix el desenvolupament de la seva sexualitat.

Per altra banda, el canal televisiu TEBVist, elaborat per persones amb discapacitat intel·lectual, amb la mateixa finalitat remarcada anteriorment de sensibilitzar i crear consciència social entorn aquest col·lectiu, cada mes fan dos reportatges i una entrevista relacionada amb els discapacitats segons manifesta Joan Rosselló Ribó, col·laborador del canal televisiu, al diari digital "08centvint" el 2 de març de 2017. En aquesta mateixa entrevista a Rosselló explica que aquest canal té molt èxit.

El 6 de juliol de 2016 van presentar el monogràfic *"Sexe i discapacitat"*, a l'auditori de la biblioteca Can Fabra, consistent en tres vídeos, dos reportatges i una entrevista que tracten el sexe i la discapacitat, com doble tabú per desfer l'entramat de desconeixement i prejudicis entorn aquesta temàtica. Els col·laboradors del documental són Gemma Deulofeu, Francesc Granja, Teresa Pujol, del TEBVist i Mari Carmen Sánchez, mare d'una persona amb discapacitat intel·lectual. En aquest vídeo s'incideix en el desconeixement en matèria sexual, en la necessitats d'espais íntims i en la importància de l'assistència sexual.

Un altra mitjà de difusió destacat el constitueix la "Gran Pantalla". Pel·lícules com *"Hijos de un Dios menor"* (1986), *"Nacional 7"* (2000), *"Piedras"* (2002), *"Yo, también"* (2009), *"Hasta la vista"* (2011), *"Intocable"* (2011), *"Las Sesiones"* (2012), *"Vivir y otras ficciones"* (2015) han volgut tractar també aquest tema.

Però les dues pel·lícules que han abordat amb més claredat el tema de la necessitat afectiva i sexual en persones amb discapacitat, i que més interès social ha tingut, són

“Intocable” (2011) i “Las Sesiones” (2012). La primera de les pel·lícules, basada en fets reals, tracta amb to positiu i desdramatitzat la possibilitat de tenir plaer sexual per part d'un tetraplègic.

En “Las Sesiones” (2012), que també és una història real, es tracta la necessitat de l'existència de l'assistent sexual.

Altres documentals que es poden destacar com a mètode divulgatiu de la temàtica entorn la sexualitat de les persones amb discapacitat són “InDiscutible” (2016) elaborat per la Fundació Pere Mitjans i la Fundació Vicky Bernadet i “Yes, we fuck!” (2015) d'Antonio Centeno i Raul de la Morena.

En relació a aquest últim documental destaco les següents paraules de Centeno (2014): *“El título, (...), es una declaración de intenciones; no se trata tanto de describir didácticamente cierta parcela de dar realidad como de hacer saltar por los aires ese imaginario colectivo que visualiza las personas con diversidad funcional como seres asexuales.”*

3. Treball de camp

Després de realitzar la recopilació bibliogràfica entorn la sexualitat en adolescents i joves amb discapacitat intel·lectual, es pretén comprovar, a nivell pràctic, les afirmacions realitzades durant el marc teòric.

L'objectiu és corroborar si avui encara existeixen mites, tabús i falses creences que obstaculitzen i limiten el desenvolupament de la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual.

3.1. Metodologia

La metodologia que s'ha utilitzat per a dur a terme aquesta comprovació anomenada anteriorment, es pot dividir en dues parts diferenciades. La primera de les quals tracta de recopilar entrevistes a professionals, usuaris/àries, famílies i assistents sexuals.

Les entrevistes han anat dirigides a mestres d'educació especial, psicòlegs, educadors socials, treballadors socials, directors d'entitats, coordinadors, sexòlegs, responsables de programes d'educació sexual, assistents sexuals, usuaris, famílies,...

En el cas d'un dels usuaris entrevistats (Jaume) l'entrevista ha hagut de ser realitzada juntament amb el seu amic Jordi, perquè donada la seva discapacitat intel·lectual era pràcticament impossible la seva comprensió verbal. Per una altra banda, com a familiar del Jaume s'ha escollit al seu millor amic, perquè ell ha sigut la persona amb la que ha mantingut un contacte més personal i directa des de que es va produir l'accident que li va provocar la seva discapacitat.

El guió de les entrevistes és semi estructurat i es compon de preguntes obertes, de caire qualitatiu i totes giren al voltant de la sexualitat en les persones amb discapacitat intel·lectual.

La majoria de les entrevistes s'han realitzat de forma presencial tot i que algunes, per falta de temps dels professionals entrevistats, s'han hagut de fer de forma no presencial, és a dir, per correu electrònic. Les característiques de les persones entrevistades es recullen a la taula següent:

Taula 1. Dades de les persones entrevistades

NOM	CODI D'ENTREVISTA	CENTRE AL QUE PERTANY	OCUPACIÓ
Alicia Avilés	E1	Escola d'Educació Especial Nostra Senyora de Montserrat	Tutora, Cap d'estudis i coordinadora de taller
Pepita Cabiscol Pujol	E2	Fundació Privada Pro Disminuïts Psíquics Jacinta Sastrada Morello	Treballadora social
Gemma Deulofeu	E3	Programa PEAS (Programa d'Educació Afectiva i Sexual en persones amb discapacitat intel·lectual)	Psicòloga sexòloga
Ferran Castellana Fort	E4	Tandem Team	Educador Social

Francesc Granja	E5	Tandem Team	Coach, divulgador i facilitador
Usuari 1	E6	Pere Mitjans	
Família 1	E7	Pere Mitjans	
Assistent sexual	E8	Tandem Team	Assistent sexual
Usuari 2	E9		
Família 2	E10		

Així mateix, per tal de realitzar les entrevistes s'ha seguit tres passos:

- Escollir les idees a contrastar extretes del marc teòric i elaboració del guió de l'entrevista.
- Elecció dels testimonis clau per rellevància i relació professional amb l'objecte d'estudi.
- Posar-se en contacte. El contacte s'ha fet via LinkedIn, e-mail i/o per telèfon.

En total he realitzat deu entrevistes contant amb la col·laboració de les següents organitzacions i fundacions: Fundació Pere Mitjans, Fundació Vicky Bernadet, Tandem Team i Fundació Jacinta Sastrada Morello. En algunes d'elles, s'ha realitzat varies entrevistes a persones del mateix centre, amb la finalitat d'obtenir una visió més àmplia dels temes preguntats, ja que cada professional ocupa un lloc diferent i per tant té unes altres funcions i competències.

3.2. Anàlisi de les entrevistes

En aquest apartat he realitzat una triangulació de la teoria amb la informació extreta dels discursos de les entrevistes i de la documentació recopilada per al marc teòric.

· Importància de la sexualitat en persones amb discapacitat intel·lectual

El primer dels temes tractats a les entrevistes és sobre la importància de la sexualitat en les persones amb discapacitat intel·lectual. La totalitat de les persones entrevistades ha coincidit en la importància de la sexualitat per millorar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat intel·lectual, com així mateix entén Centeno (2014) que manifesta que la sexualitat constitueix *“el motor más potente de crecimineto personal, de desarrollo de la propia personalidad y de las relaciones sociales.”*

En aquest sentit destaco les paraules de Gemma Deulofeu *“La sexualitat és transversal a totes les àrees de la nostra vida, és vital i imprescindible oferir suports pel gaudi”*.

Totes les entrevistes escoltades fan referència al tema de la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual com un factor important en el seu desenvolupament personal, com una característica pròpia de la persona, i en relació a això destaco els comentaris del Jordi, que després de què el seu millor amic Jaume estigués en coma durant tres mesos a causa d'un accident de moto que li va provocar discapacitat intel·lectual, els sentiments sexuals que abans reprimia els manifestava de forma incontrolada. M'explica *“ Per ell la sexualitat era una tema difícil perquè no tenia els mateixos avantatges, però la necessitat la tenia igual. Un cop es va recuperar del coma en el què havia caigut durant tres mesos intentava tocar-li el cul a la infermera o a les amigues que venien a veure'l.”*

El Jordi em comenta que precisament per controlar aquests instints primaris tot el seu entorn familiar intentava ensenyar-li a controlar-los; és a dir, en certa manera m'explica que es reprimia la seva sexualitat.

· Com es treballa la sexualitat?

En relació a com es treballa la sexualitat alguns dels professionals ha donat respostes diferents depenent a la organització a la que pertanyen. Segons Alicia Avilés, mestra d'educació especial, cap d'estudis i coordinadora de tallers, es tracta el tema de la sexualitat amb els menors amb discapacitat intel·lectual des de la normalitat, tal i com recomanava Garvía (2011) en el document *“Relaciones afectivas y sexualidad”*. Gemma Deulofeu, psicòloga i sexòloga a Dincat el tracta com una àrea més de la salut.

Ferran Castellana Fort, educador social de Tandem Team explica que tracten el tema de la sexualitat des de la perspectiva de la teoria del fet sexual humà, al igual que manifesta Francesc Granja, col·laborador de la mateixa organització considerant la sexualitat com un tret fonamental de la personalitat d'una persona. Percepció que coincideix amb la teoria de Bermejo (2010) que exposa que la sexualitat és innata en el ser humà i que per tant la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual no té diferències respecte a les persones sense discapacitat.

· Espais íntims

En relació al concepte dels espais íntims tots els professionals destaquen la manca d'aquests en centres residencials on es vulneren molts drets recollits en diverses legislacions. Aquesta problemàtica es planteja en el marc teòric del treball pel debat entorn al tema substanciat pel Grup de Reflexió d'Ètica Aplicada del Consorci de Serveis Social de Barcelona (2013) que conclou en la necessitat de privacitat dels usuaris per exercir el dret a la intimitat.

Els usuaris/àries denuncien la manca d'espais íntims. En el documental *"InDiscutible"* tots els col·laboradors que pertanyen a la Fundació Pere Mitjans expliquen experiències que han viscut i que afecten a la seva privacitat afectiva-sexual.

El Jaume ens explica al Jordi i a mi que troba a faltar espais d'intimitat per ell. En aquest mateix sentit, Jordi diu *"Crec que existeix una manca d'espais íntims. Ells tenen necessitats sexuals com qualsevol persona però no tenen la mateixa oportunitat de desenvolupar-la. És un tema que no està solucionat"*.

· Mites i tabús

Per altra banda, un dels temes destacats del treball és el dels mites i tabús en relació a la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual. La resposta en tots els professionals entrevistats és unànime. Tots coincideixen en que, en efecte, hi ha tabús i mites socials. Alicia Avilés, manifesta que *"tots tenen necessitats sexuals"*, i centra l'origen del mite entorn a la asexualització dels menors i joves amb discapacitat en els seus propis pares que creuen que el seu fill o filla no té necessitats o impulsos sexuals. La solució que ofereix aquesta mestra és continuar treballant sobre el tema. Gemma Deulofeu coincideix amb Alicia Avilés, però la solució que dona és més formació i acompanyament als professionals en la gestió de situacions quotidianes, que ho

incorporin als plans de treball individuals. Ferran Castellarnau Fort constata que hi ha *“moltíssims mites”* i que per eradicar-los cal educació, formació, activisme i lleis.

Una de les entrevistes a destacar és la de Francesc Granja, com a persona amb discapacitat i col·laborador a Tandem Team, en la que enumera alguns dels mites existents: *“La sexualitat de les persones amb discapacitat és com menys “especial”; no tenen sexualitat o necessitat d’expressió sexual, són asexuals i/o no els interessa; les seves dificultats els impedeixen tenir relacions sexuals “normals”; no tenen atractiu i no poden produir plaer; no poden tenir parella; Tenen una sexualitat incontrolable, “perversa”, impulsiva, promiscua, i per això, plena de perills; l’Educació Afectiu-Sexual “incita” i incrementa les conductes sexuals; no tenen capacitat per captar l’abús del que poden ser objecte; els homes amb discapacitat intel·lectual tenen més necessitats i desitjos sexuals que les dones amb discapacitat intel·lectual a les que es considera “asexuals””*. Ressalta la importància de la formació per corregir aquestes falses creences.

Les teories de Garvía (2011), Torices (2007) i Cobo (2012) reafirmen l’existència d’aquests mites, falses creences i prejudicis entorn la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual i la necessitat de l’educació sexual.

· Educació sexual

Respecte al tema de la necessitat d’educació sexual, per una banda Alicia Avilés, en contradicció a la resta d’entrevistats i la teoria destacada en el marc teòric del treball, manifesta que, des de la perspectiva de la formació que s’està fent al seu centre educatiu, la sexualitat no s’ha de tractar d’una forma especial sinó que la prioritat és formar a persones, per la seva inserció socio-laboral. La resta d’entrevistats, que treballen en centres no educatius, si que veuen la mancança d’educació sexual i la necessitat d’ampliar-la, en aquest sentit Francesc Granja explica que *“s’ha d’actuar abans i no després”, i que “l’educació s’ha de fer no només per limitar o censurar certes conductes, sinó per: per capacitar-les, per millorar la seva confiança i autoestima; facilitar la seva identitat sexual; promoure la seva salut i afavorir la seva integració social”*.

Un dels familiars, Jordi, tot i considerar que és important l’educació sexual reconeix, des de la seva experiència, que en el cas de discapacitats intel·lectuals pot ser molt difícil: *“Cada un interpreta la informació de formes diferents”*.

Seoane (2012), Rivas (2000) i López (2011) afirmen que l'educació sexual és molt important per tal d'empoderar a les persones en aquest àmbit. Dels documentals anomenats durant el treball (*"Jo també vull sexe!"*; *"InDiscutible"*;...) s'extreu que les persones amb discapacitat intel·lectual no tenen prou informació sexual, fet que afecta al seu desenvolupament personal i en las relacions amb les altres persones.

· Entorn familiar

Rivas (2000) teoritza sobre la importància de la família en l'educació sexual com a primera unitat de contacte amb el nen/a amb discapacitat intel·lectual. López (2011) distingeix entre dos tipus de famílies, la facilitadora i la obstaculitzadora, i Bermejo (2010) defineix la família facilitadora com la que propicia actituds que afavoreixin el desenvolupament de la persona amb discapacitat intel·lectual.

Es fa patent la necessitat d'informació en les entrevistes realitzades per Clara Clos tant a usuaris/àries com a famílies en el vídeo d'*InDiscutible* quan un pare reconeix que no s'havia plantejat en cap moment la necessitat d'un espai íntim i en el moment que ha rebut aquesta informació ha decidit que estava conforme; quan alguns dels usuaris manifesten que ningú els ha parlat de sexualitat, que tenen vergonya de parlar amb la seva família d'aquest tema. Tots reconeixen que la informació els ha ajudat a entendre les necessitats dels seus familiars amb discapacitat, han gaudit de les seves relacions i han comprovat que els seus fills/es són més feliços.

En aquest sentit, el Jordi explica que si hagués rebut més informació entorn la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual *"No se l'intentaria controlar tant. Seria un entorn menys repressor..."*

Alicia Avilés explica casos que coneix des de l'escola en la que treball de famílies obstaculitzadores que veuen als seus fills/es coma nens petits, que no els deixen créixer i que no els deixen realitzar sols activitats de la vida diària com agafar un autobús, anar sols pel carrer, sortir amb amics,... per tal d'evitar qualsevol situació sexual. Deoulofeu destaca la manca d'informació de les famílies i la necessitat de donar-la perquè relacionen la sexualitat amb el coit quan la majoria de persones amb discapacitat intel·lectual el que volen és tenir parella, abraçar-se i tenir llibertat en les seves relacions.

· Abús sexual

Un altre dels temes sobre els que s'ha reflexionat és el de l'abús sexual, sobre el que s'estableix que en moltes ocasions bé produït perquè la falta d'informació, el proteccionisme, ... han format persones amb discapacitat vulnerables, dependents, mancades d'autoestima, que ha propiciat aquest abús. Així ho expressen les autores Pié i Riu (2014) i Garvía (2011). També és un dels temes que plantegen els usuaris/àries de la Fundació Pere Mitjans en el vídeo d' "InDiscutible".

Ferran Castellarnau Fort, educador social de Tandem Team, valora que les situacions d'abús *"tenen a veure amb altres temàtiques que poc tenen a veure amb si hi ha "discapacitat" o no. En l'educació o la no educació sexual que rebem, en el patriarcat, en el fal·locentrisme, en el model mèdic de la discapacitat... els abusos sexuals es perpetuen dia a dia i repeteixo que no tenen a veure amb la corporeïtat o diversitat"*.

· Assistència sexual

Des de la perspectiva dels professionals, dels usuaris/àries i de les famílies facilitadores, l'assistència sexual és necessària per millorar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat, encara que algun dels entrevistats creu que sense una política ferma i clara és complicat, tal i com opina Ferran Castellarnau Fort. On es troben reticències en l'acceptació de la figura de l'assistent sexual és entorn a la societat mancada d'informació sobre la sexualitat de les persones amb discapacitat amb falses creences i mites en relació al tema.

Ana Gilabert, psicòloga de la unitat de sexualitat de l'Institut Guttman i Patricia Carmona, presidenta de la Asociación de Lesionados y Grandes Discapacitados Físicos de Catalunya (Aspaym) insisteixen en el benefici i la necessitat de l'assistència sexual.

Avilés opina que és un recurs important, sempre i quan, hi hagi una formació prèvia en l'assistent sexual per evitar situacions inadequades i sentiments contradictoris en l'usuari.

Francesc Granja tot i creure que la figura de l'assistent sexual és necessària, manifesta que no és la solució, és només un recurs i dubta que mai es legalitzi ja que tot el que porta la paraula "sexual" és vist com perillós o fosc.

En Jordi em respon al tema de l'assistent sexual: *“Em sembla molt bé. Si l'assistent sexual no se sent “prostituit” és una solució i una forma d'ajudar a desenvolupar la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual i de millorar la seva qualitat de vida”*. El Jaume, que pateix la seva discapacitat intel·lectual des dels 22 anys, desconeixia l'existència de l'assistència sexual fins que va veure el documental de TV3 *“Jo també vull sexe!”*.

· Difusió

L'última de les qüestions tractades és el de la difusió de la problemàtica de la sexualitat en persones amb discapacitat intel·lectual. Un dels mitjans més importants de difusió i que arriba a més gent són el televisiu i el cinema. Prova d'això és que segons diu Centeno (2014) un article que va publicar al 2013 en el diari digital Social.cat entorn a les reflexions suscitades després de la pel·lícula *“Las Sesiones”* va tenir més visites que l'article més llegit en dos anys.

Tots els professionals entrevistats coincideixen en què la difusió és important per donar a conèixer la temàtica i que els mecanismes per fer-ho són jornades, tallers, bones pràctiques, conferències, ... Això és correcte, però des del meu punt de vista la millor manera de què arribi a tothom són els mitjans de difusió més divulgatius com la televisió o el cinema, perquè a un taller o a una conferència aniran les persones que a priori estan interessades en el tema, i un documental televisiu el pot veure qualsevol persona encara que no li afecti directament el tema.

Per exemple, en Jordi i en Jaume m'expliquen que van descobrir la figura de l'assistent sexual gràcies al documental emès al programa *“Sense ficció”* de TV3 *“Jo també vull sexe!”*. En Jordi diu: *“És vital. És una manera de que la gent es desperti i que vegin que per algunes persones la sexualitat és una dificultat”*.

Per altra banda és positiu fer participar en la divulgació de la problemàtica als propis usuaris/àries ja que ajuda a sensibilitzar i crear consciència social. En aquest sentit un bon exemple de l'efecte social causat són els documentals *“Jo també vull sexe!”* i *“InDiscutible”*.

4. Proposta d'intervenció des del Treball Social

Un cop recopilada la informació necessària sobre el tema objecte d'estudi, he pogut corroborar que tant a nivell social com dins de les pròpies organitzacions encara existeixen tabús envers la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual.

La primera de les propostes que plantejo és la d'ampliar la cobertura de l'educació afectiva-sexual. És un fet comprovat la falta d'informació o que aquesta està distorsionada, per tant, és necessari fer arribar al màxim número de persones una visió correcta sobre el tema, per tal d'aconseguir un canvi en l'opinió sobre la discapacitat i la sexualitat, i millorar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat intel·lectual.

Una altra proposta va enfocada als espais on es fan les intervencions. El fet de què en les organitzacions encara existeixin tabús respecte la sexualitat de les persones amb discapacitat ens planteja la necessitat d'espais on les persones amb discapacitat puguin parlar obertament sobre les seves necessitats relacionades amb la seva afectivitat i la seva sexualitat. Aquests espais haurien de permetre la comunicació, absent de tabús i impediments per al seu lliure i correcte desenvolupament.

Com s'ha pogut apreciar en tot el treball, la sexualitat, tant si parlem de persones amb discapacitat com si no, és una dimensió més de la persona. Per aquest motiu no la podem reprimir o fer desaparèixer, al contrari, l'hem de cultivar i promoure per tal de que aquesta es desenvolupi d'una forma correcta i lliure. Una de les figures que ha de fer aquesta promoció, per la seva capacitat i formació acadèmica, és la del treballador/a social.

Una de les assignatures que s'imparteix en el Grau de Treball Social està vinculada amb la discapacitat, per tant el treballador social que es vulgui dedicar en aquest àmbit pot tenir la formació suficient en cas d'haver escollit aquest itinerari d'especialitat.

El treballador/a social segons la Declaració dels principis ètics aprovats per l'Assemblea General de la FITS y la EITS (2004) té l'obligació de promoure el canvi social, que en aquest cas suposaria una visió diferent de la discapacitat i la sexualitat, que permetria garantir els drets sexuals recollits per la WAS, així com empoderar, integrar socialment, respectar l'autodeterminació de les persones amb discapacitat intel·lectual, tot amb la finalitat de millorar la seva qualitat de vida.

La intervenció òptima des del camp del Treball Social ha de basar-se en les idees següents:

Ha de treballar per promoure la comunicació entre professionals i famílies. Amb aquesta primera intervenció s'aconsegueix que les famílies, que com s'ha dit anteriorment disposen de menys informació respecte dels professionals, puguin adoptar una altra mirada més professional que els permeti poder resoldre dubtes, problemes o preocupacions que se'ls hi puguin plantejar entorn l'educació sexual dels seus fills o filles. Aquesta ampliació del coneixement pot suposar també una alliberació de la càrrega emocional que pot suposar, ja sigui per falta de coneixements o habilitats socials per fer-ho, no saber explicar o plantejar situacions a aquests.

El/ la treballador/a social ha d'intentar que dins de l'organització on es situa, es puguin tractar aquest tema de forma natural, l'ha de normalitzar.

Com s'ha comentat en el marc teòric del treball, la família és la primera unitat de socialització i la més influent en la presa de decisions. Per tant, suggereixo com a tercera proposta realitzar un estudi sobre la influència de les famílies sobre la persona amb discapacitat intel·lectual, tot tenint en compte si són facilitadores o obstaculitzadores del seu desenvolupament sexual.

En resum, s'ha d'intentar que els tres elements, és a dir, professionals, el col·lectiu i les seves famílies vagin encarats cap a la mateixa direcció i amb la mateixa finalitat: normalitzar la sexualitat de les persones amb discapacitat. En situacions contràries, el fracàs està assegurat.

5. Conclusions

El Treball Social és una disciplina que arbitra procediments que ajuden a promoure els canvis socials necessaris per millorar la qualitat de vida de les persones, especialment la de les més vulnerables, incrementant el seu benestar. És fonamental per aquesta disciplina els conceptes de Justícia i dels Drets Humans.

La Declaració Universal dels Drets Humans en principi hauria de ser suficient per protegir a tots els individus de la societat, independentment de la seva condició. No obstant, dins d'aquesta hi ha col·lectius que per diverses circumstàncies requereixen

una especial protecció. Un d'aquests col·lectius és el de les persones amb discapacitat.

Entre els Drets Humans que han de ser objecte de protecció, pel fet de ser fonamentals en la vida de qualsevol persona, hi ha els drets de caràcter sexual com el dret al plaer, a la llibertat, a la privacitat o a la igualtat sexual. Aquests drets haurien de pertànyer a totes les persones amb independència de si tenen algun tipus de discapacitat o no. En la nostra societat no s'acostuma a parlar de sexualitat, que durant molt de temps s'ha vist com a tabú. Tot i els avenços socials que s'han anat produint al llarg del temps, aquest tema encara produeix respecte. Si al terme de sexualitat li afegim "discapacitat" encara causa més rebuig.

Davant d'aquesta situació existeixen dues realitats socials: discriminació i/o proteccionisme. Sigui quina sigui la posició que s'adopti causa les mateixes conseqüències en la persona amb discapacitat, com la vulnerabilitat, infantilització, temors, baixa autoestima, abús sexual,..., en definitiva afecta negativament en la qualitat de vida i el benestar de les persones amb discapacitat, conclusió a les que arriben teòrics i divulgadors com Centeno, Garvía o Granja, entre d'altres.

És feina del Treball Social promoure els canvis socials per modificar aquest tipus d'actituds i mentalitat, de manera que des de la societat la persona amb discapacitat sigui vista com qualsevol altre individu, i, per tant, la seva sexualitat també. Potser el primer pas sigui lluitar contra la creença de què les persones amb discapacitat no tenen sexualitat, de què son asexuals, molt especialment quan es tracta de persones amb discapacitat intel·lectual. Aquesta errònia percepció provoca efectes molt negatius com la baixa autoestima que en ocasions pot portar a situacions d'abús. Hem, doncs, de fer desaparèixer prejudicis i assumir que la sexualitat forma part de tots i cada un de nosaltres, tinguem o no alguna discapacitat, ja sigui física o intel·lectual. Un cop assumida aquesta realitat hem de garantir el dret de les persones amb discapacitat a decidir sobre la seva pròpia sexualitat i a trobar espais d'intimitat on pugui desenvolupar-la que els permeti tenir un vida plena i independent.

És evident que manca educació sexual i, òbviament, hi ha un absolut desconeixement de la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual. És, per tant, fonamental, un canvi de paradigma social, sensibilitzant la població i creant consciència envers la temàtica. Els mecanismes necessaris per obtenir aquests objectius serien per una

banda l'educació escolar tant en persones amb discapacitat com sense, formant els ciutadans en valors d'igualtat, respecte, dignitat, acceptació, autonomia,...

Per altra banda, intentar canviar la mentalitat de persones adultes que no van tenir possibilitat de rebre educació en aquests valors fent divulgació del tema a través dels mitjans de comunicació (televisió, premsa, ràdio, jordanes, conferències, congressos, tallers, cinema, ...). És obvi que és un camí llarg i complex, però que sens dubte donarà fruit. La prova és que documentals com "Jo també vull sexe!" emès per TV3, que ja he citat en aquest treball, han permès a moltes persones plantejar-se el tema de la sexualitat de persones amb discapacitat intel·lectual, i han fet que el tema fos objecte de debat social. Han posat sobre la taula qüestions sobre les quals hi ha polèmica, com la de la assistència sexual.

És primordial també per abordar aquesta qüestió tenir en compte la opinió d'usuaris i famílies, del què els preocupa, què és el què necessiten,..., fer sentir la seva veu. Segons manifestacions recollides en les diverses entrevistes realitzades queda clar que ni famílies ni usuaris tenen informació suficient o adequada, que hi ha una manca d'espais íntims per desenvolupar la seva sexualitat, que fa falta més educació sexual tant dins del col·lectiu i el seu entorn com fora d'aquest, ...

És imprescindible trencar els tabús i mites de la nostra societat, de la seva moralitat conservadora, de manera que siguem capaços d'abordar un tema essencial com és el de la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual, com un dret per millorar i dignificar la seva qualitat de vida i regular sense por, com un dret, recursos com l'assistència sexual. Països que considerem avançats com Alemanya, Dinamarca, Holanda o Bèlgica consideren, per exemple, l'assistència sexual com un servei del sistema sanitari, mentre que aquí no només no està legalitzat sinó que encara es veu com una prostitució encoberta.

Usuaris, famílies i inclús professionals consideren que l'assistència sexual és un recurs molt adequat per millorar la qualitat de vida de la persona amb discapacitat que es troba amb alguna limitació que els impedeix gaudir d'una vida sexual plena, lliure i satisfactòria.

Sembla evident també que seria necessària una major implicació d'entitats i poders

públics, aportant recursos de tota mena (educatius, econòmics, sanitaris, legislatius,..), per tal d'ajudar a les figures professionals que lluiten per millorar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat. S' ha de desenvolupar un normativa que doni empara legal a un recurs tan necessari.

En definitiva, cal un canvi en la mirada de la societat envers el col·lectiu de les persones amb discapacitat intel·lectual, concretament en la seva sexualitat. En aquest canvi la intervenció del treballador/a social ha de jugar un paper important, tot amb la finalitat de promoure la igualtat de drets i llibertats de totes les persones sense distinció, per cap mena de condició o circumstància personal o social, tal i com s'estableix en la Declaració Universal dels Drets Humans (art.2), la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea (art.21), La Convenció sobre els Drets sobre les persones amb Discapacitat (Preàmbul), la Constitució Espanyola (art.14), Estatut d'Autonomia de Catalunya (art.15) i altres disposicions i codis ètics i deontològics.

6. Referències bibliogràfiques

- BIBLIOGRAFIA

Bermejo, B. (2010). *Habilidades sociosexuales en personas con discapacidad intelectual*. Madrid: Pirámide

Centeno Ortiz, Antonio (2014). "Simbolismos y alianzas para una revuelta de cuerpos". *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 58, p. 101-118

CEST. (2017). "Un pub de Lleida, denunciado por negar la entrada a jóvenes con síndrome de Down". En: *El País*. Publicat l'11 d'abril de 2017. On line:

http://ccaa.elpais.com/ccaa/2017/04/09/catalunya/1491739262_485063.html

[consulta: 15.04.17]

Cintas, J. (2017). "Cada més fem dos reportatges i una entrevista relacionats amb els discapacitat". En: *08centvint*. Publicat el 2 de març del 2017. On line:

<http://www.08centvint.cat/blog/joan-rosello-ribo-mes-fem-dos-reportatges-i-una-entrevista-relacionats-amb-els-discapacitats/> [consulta: 04.05.17]

Cobo, C (Coord.). (2012). *Protocolo sobre relaciones interpersonales y sexualidad en personas con discapacidad intelectual, trastornos del Aspectro Autista y otras discapacidades con déficit conginitivo usuarias de centros residenciales*. On line:

http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/Personas_Discapacidad_Protocolo_sobre_relaciones_interpersonales_y_sexualidad_pdint.pdf [consulta: 12.12.16]

EFE.(2016). "Cermi: el acompañamiento íntimo permite a discapacitados disfrutar del sexo". En: *La Vanguardia*. Publicat el 7 d'octubre de 2016. On line:

<http://www.lavanguardia.com/vida/20161007/41843539022/cermi-el-acompanamiento-intimo-permite-a-discapacitados-disfrutar-del-sexo.html> [consulta: 28.04.17]

Ferrante, C.; Ferreira, M. A. V. (2008). "Cuerpo, discapacidad y trayectorias sociales: dos estudios de caso comparados". En *Revista de Antropología Experimental* 8; p.403-428. On line:

<http://www.ujaen.es/huesped/rae/articulos2008/29ferrante08.pdf> [consulta: 15.02.17]

Force Castells, M. (2016). "TEBVist trens tabús sobre el sexe i la discapacitat en un nou programa". En: *Social.cat*. Publicat l'11 de juliol de 2016. On line:

<http://www.social.cat/noticia/6048/%20tebvist-trenca-tabus-sobre-el-sexe-i-la-discapacitat-en-un-nou-programa> [consulta: 04.05.2017]

Garvía Peñuelas, B (2011). *Relaciones afectivas y sexualidad*. Fundació Catalana Síndrome de Down. On line:

http://www.sindromedown.net/wp-content/uploads/2014/09/87L_relaciones.pdf

[consulta: 08.04.17]

Garvía, B; Miquel, M.J. (2009). *La vida sexual y afectiva de las personas con síndrome de Down*: Revista Down España, 43, p. 12-17. On line:

<http://riberdis.cedd.net/bitstream/handle/11181/3342/La%20vida%20sexual%20y%20afectiva.pdf?sequence=1&rd=0031776181122637> [consulta: 08.04.17]

Grup de Reflexió d'Ètica Aplicada del Consorci de Serveis Socials de Barcelona. (2013). "Diversitat funcional, afectivitat i sexualitat". Barcelona: Consorci de Serveis Socials.

López, F. (2011). *Guía para el desarrollo de la afectividad y de la sexualidad en personas con discapacidad intelectual. Desarrollo de la Planificación y tutorización individual*. On line:

<http://sid.usal.es/idocs/F8/FDO26070/Gu%Co%ADa%20afectividad%20felix%20lopez.pdf> [consulta: 25.03.17]

López, F. (2011). *Educación sexual de los hijos*. On line:

<https://www.msps.es/ca/ssi/familiasInfancia/parentalidadPos2011/Docs/Ponencias/EducacionSexualEnLaFamiliaFLopez.pdf> [consulta: 25.03.17]

Martínez-Rivera, Óscar (2014). "Entre la discapacidad y la diversidad funcional: El profesional ante los cambios de paradigmas y no solamente de palabras". *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 58, p. 13-27

Mateos, R. (2014). "La asistencia sexual a discapacitados llega a España". En: *La Vanguardia*. Publicat el 26 de gener de 2014. On line:

<http://www.lavanguardia.com/vida/20140126/54399485668/asistencia-sexual-sexo-discapacidad-sexualidad-diversidad-funcional.html> [consulta: 17.3.17]

Meseguer, A. (2014). "Discapacidad y sexo en el cine". En: *La Vanguardia*. Publicat el 26 de gener de 2014. On line:

<http://www.lavanguardia.com/vida/20140126/54400388824/discapacidad-y-sexo-en-el-cine.html> [consulta: 28.04.17]

Nogal, E. (2007). Trabajo Social y Educación. Madrid: Colegio Oficial. On line:

<http://www.comtrabajosocial.com/documentos.asp?id=831> [consulta: 11.04.17]

Organización Mundial de la Salud (2011). Informe Mundial sobre la Discapacidad. Suiza. On line: http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/summary_es.pdf [consulta: 10.01.17]

Perdomo, M. (2013). *Sexualidad y afectividad en la discapacidad. La inclusión del entorno institucional en el modelo psico-afectivo-sexual*. Escuela de Servicios Sanitarios y Sociales de Canarias.

Pérez, T. (2017). "Un hotel de Vinaròs veta a un grupo de ocho discapacitados de Barcelona". En: *El Periódico*. Publicat el 19 d'abril de 2017. On line:

<http://www.elperiodico.com/es/noticias/sociedad/hotel-vinaros-veta-alojamiento-grupo-ocho-discapacitados-barcelona-5982965> [consulta: 22.04.17]

Pié, A.; Riu, C. (2014). "Violencia, mujer y diversidad funcional. La vulnerabilidad aumentada". En: *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, num 58.

Redacció TV3-CCMA. (2016). "La sexualitat de les persones discapacitades i com les ajuda l'assistent sexual". En: *Notícies TV3-CCMA*. Publicat el 30 de novembre de 2016.

On line: <http://www.ccma.cat/324/la-sexualitat-de-les-persones-discapacitades-i-com-les-ajuda-l-assistent-sexual/noticia/2761281/> [consulta: 15.12.16]

Rivas Tilve, A. (2000). *Sexualidad y Personas con Discapacidad Psíquica*. P.283- 289 (Madrid)

Romañach, J.; Lobato, M. (2005). *Diversidad funcional, nuevo término para la lucha por la dignidad en la diversidad del ser humano*. On line:

http://www.minusval2000.com/vidaindependiente/diversidad_funcional.html.

[consulta: 19.04.17]

Seaone, J. (2012). *Es parte de la vida*. On line:

http://www.unicef.org/uruguay/spanish/ES_parte_de_la_vida_tagged.pdf

[consulta: 18.03.17]

Sierra, O. (2012). *Diversidad Funcional: Tipos y características*. On line:

<http://atendiendonecesidades.blogspot.com.ed/2012/11/distintos-tipos-de-discapacidad-y-sus-caracteristicas.html> [consulta: 12.02.17]

Torices, I.; y Ávila, G. (2007). *Orientación sexual para personas con discapacidad*. Sevilla: Trillas.

Vigo-cultura (2015). ““Yes, we fuck” de Antonio Centeno y Raúl de la Morena”. En: *Vigo-cultura*. Publicat el 8 de juny de 2015. On line:

<http://www.lavanguardia.com/vida/20140126/54400388824/discapacidad-y-sexo-en-el-cine.html> [consulta: 05.04.17]

· ENLLAÇOS D'INTERES

Centre Juliana Pastrana Europeo-Sex Asistent. Disponible a:

<http://sexasistenteu.wixsite.com/home> [consulta: 04.03.16]

Fundació Pere Mitjans. Dinponible a: <http://www.fpmitjans.org/fundacio.html>

[consulta: 28.06.16]

Fundació Vicki Bernadet. Disponible a: <http://www.fbernadet.org/es/>

[consulta: 28.06.16]

InDiscutible. Disponible a: <http://www.indiscutible.cat/> [consulta: 28.06.16]

Tandem Team. Disponible a: <http://www.tandemteambcn.com/> [consulta: 04.03.17]

·TEXTOS LEGISLATIUS

Constitució Espanyola (1978)

Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (en vigor a Espanya el 2008)

Declaració Universal dels Drets Humans (1948)

Estatut d'Autonomia de Catalunya (2006)

Reial Decret Legislatiu 1/2013 del 29 de novembre, per el que s'aprova la Llei General dels Drets de les Persones amb Discapacitat

World Association for Sexual Health (2009). Salud Sexual para el milenio. Declaración y documento técnico. Washington OPS

Agraïments

Vull donar les gràcies a totes aquelles persones que han dedicat part del seu temps en contribuir, d'una forma o d'una altra, en la realització d'aquest treball i, de forma especial al meu tutor de supervisió que m'ha acompanyat en aquest viatge tant especial.

Fer aquest treball m'ha donat l'oportunitat de veure quines són les mancances que existeixen avui en dia en relació a l'àmbit de la sexualitat i l'afectivitat en el col·lectiu de la discapacitat, però al mateix temps, he pogut comprovar tots els avenços, canvis i evolucions que s'han dut a terme envers aquesta temàtica.

Aprofito la avinentesa per destacar la labor de tots aquells i aquelles que lluiten per defensar els drets de totes les persones, siguin quines siguin les seves condicions.

Per últim, però no menys especial, vull agrair a la meua mare l'ensenyança que m'ha donat sobre valors de lluitar a favor de les persones més vulnerables, d'acceptar als altres, de respectar i de no rendir-se mai, que m'han servit d'inspiració per a la realització d'aquest treball.

ANNEX

Treball Final de Grau
Júlia Guarro Reboredo

Annex

Annex

Annex I. Guió d'entrevista a professional	1
Annex II. Guió d'entrevista a família.....	3
Annex III. Guió d'entrevista a usuari.....	4
Annex IV. Plantilla d'observació	5
Annex V. Instruments de recerca	10

Annex I. Guió d'entrevista a professional

Nom i cognoms:

1.Quina és la seva ocupació?

2.Quines són les seves tasques dins del centre on treballes?

3.En aquest centre hi ha treballadors/es socials? I educadors/es socials? Quines són les seves tasques?

4.Quines edats comprenen les persones que acudeixen al vostre centre?

5.Quins són els motius que considera, pel que és important, o no, el paper de la sexualitat en la vida de les persones amb discapacitat intel·lectual?

6.Considera que al centre on treballes existeix un tabú respecte a les necessitats afectives-sexuals de les persones amb discapacitat intel·lectual?

7.Com tracteu la sexualitat al centre on treballes?

8.Ha sorgit algun conflicte dins del centre on treballes referent al tema de la sexualitat?
Com l'heu tractat?

9.La famílies és un element molt important, sobretot en aquest aspecte de la sexualitat, que si als pares amb fills sense discapacitat els hi costa,a uns en que el seu fill té discapacitat és un "plus". Les famílies, com tracten el tema de la sexualitat dels seus fills?

10.Com creu que es podria millorar la qualitat de vida sexual de les persones amb discapacitat intel·lectual?

11.Quins creu que haurien de ser els mecanismes de difusió per donar a conèixer la temàtica?

12.Considera que existeixen els abusos sexuals? Perquè?

13. Creu que hi ha una falta d'espais íntims per aquests nois i noies?
14. Dins del col·lectiu, creu que existeix discriminació?
15. Creu que és necessària més educació sexual?
16. Quins són els recursos didàctics per a l'educació sexual?
17. Creu que existeixen falsos mites o creences respecte la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual?
18. Què en pensa sobre l'assistència sexual?

Annex II. Guió d'entrevista a família

Nom: (opcional)

1. Té algun familiar amb discapacitat Intel·lectual?
2. Quina edat té el seu familiar?
3. En algun moment ha cregut que el tema de la sexualitat li inquietava o el/la preocupava? Com ho ha manifestat, mitjançant preguntes directes, conductes,...? Quina edat tenia?
4. Aquest tema l'incomoda a vostè?
5. Creu que el seu familiar pot tenir una relació afectiva-sexual com qualsevol persona que no tingui discapacitat?
6. Quan se li ha plantejat aquesta situació ha recorregut a l'ajuda d'algun professional per informar-se?
7. Quins són els temors que té referent a aquest tema?
8. Creu que disposa d'informació suficient respecte la temàtica? Creu que arriba a tothom o cal més difusió?
9. Creu que una persona amb discapacitat Intel·lectual pot tenir una vida plenament independent?
10. En relació al tema de l'afectivitat i la sexualitat en els discapacitats Intel·lectuals, creu que hi ha prejudicis socials? S'ha trobat en alguna situació? Quina/es?
11. Què en pensa de l'assistència sexual? Creu que millora la qualitat de vida del discapacitat Intel·lectual? Perquè?

Annex III. Guió d'entrevista a usuari

1. Quina edat té?
2. Amb qui viu?
3. Les relacions afectives i sexuals són importants en la seva vida?
4. Ha parlat amb la seva família sobre la sexualitat?
5. Li incomoda tractar aquest tema amb els altres?
6. Té suficient informació en relació a temes sexuals?
7. Troba que té espais d'intimitat?
8. Sap que és un assistent sexual?

Annex IV. Plantilla d'observació

CONTINGUTS	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	E8	E9	E10
Sexualitat en persones amb discapacitat intel·lectual	“Per ells és important, es tracta d’una sensació, un sentiment que els hi passa per dins”	“La sexualitat és innata a les persones”	“La sexualitat és transversal a totes les àrees de la nostra vida”	“És important en totes les persones, en tant que som essers sexuats”	“Les persones amb discapacitat no tenen una sexualitat diferent de qualsevol altra persona pel fet de tenir un cos o una ment diferent”	“Fer una flor per Sant Jordi” “Amor” “Fer manetes” “Nadie nos ha explicad o qué es”	“La família debe recibir más información” “La lesió cerebral no li ha afectat per tenir sensacions i tacte”	“Tenen necessitat de ser acariciats, de tocar”	“Quandos persones s’estimen”	“Per ell és difícil. No té els mateixos avantatges però si la mateixa necessitat”
Com es treballa la sexualitat?	“la treballem en tallers dividits en dos grups: nois i noies”		“Com àrea més de la salut”	“Des de la perspectiva de la teoria del fet sexual humà”	“Com un tret fonamental de la personalitat de la persona”		“Es parla amb normalitat”	“Són sessions professionals com a terapeuta”		“Amb normalitat”

<p>Espais íntims</p>		<p>“Són necessaris, sobretot s’han de gestionar als centres residencials”</p>	<p>“Hi ha mancança d’espais íntims”</p>	<p>“Existeix una falta d’espais íntims en les institucions tancades i totals”</p>	<p>“Generalment els centres no disposen d’habitacions lliures”</p>	<p>“Vull estar amb la meva parella a soles. Que em deixin tranquil!”</p>	<p>“Fantàstic o viure en parella, però no en un pis sol” “En mi casa no quiero que tengan relaciones”</p>	<p>“No”</p>	<p>“Hi ha una manca d’espais íntims”</p>
<p>Mites i tabús</p>	<p>“Alguns mites venen donats pels pares que no creuen que els seus fills tinguin la necessitat sexual”</p>	<p>“La societat té un concepte distorsionat de la sexualitat i la discapacitat per falta d’informació”</p>	<p>“Existeixen molts mites i tabús en relació a la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual”</p>	<p>“Uff... moltíssims”</p>	<p>“En efecte, com per exemple, no poden tenir parella o no tenen atractiu i no poden produir plaer”</p>		<p>“La sexualitat és tabú i més si es refereix en persones amb discapacitat”</p>		<p>“El tema de la sexualitat sempre està relacionat amb la bellesa” “Reprimim els seus impulsos sexuals, perquè no pogués abusar d’algú”</p>

<p>Educació sexual</p>	<p>“Crec que l’important és no tractar a la sexualitat de forma diferent que qualsevol altre tema”</p>	<p>“Bàsica per canviar la societat”</p>	<p>“L’educació sexual és necessària, de forma obligatòria i continuada”</p>	<p>“És molt necessària”</p>	<p>“És imprescindible. S’ha d’actuar abans i no després”</p>		<p>“Quan Tandem Team em va informar sobre els assistents sexuals se’m va obrir el cel i al meu fill també”</p>	<p>“És difícil de que sàpiguen interpretar la informació”</p>
<p>Entorn familiar</p>	<p>“Pensen que els seus fills no creixen”</p>	<p>“Cada vegada hi ha més famílies facilitadores”</p>	<p>“Té poca informació. Els preocupen els riscos i associen la sexualitat al coit”</p>	<p>“Hi ha famílies col·laboradores i hi ha famílies paternalistes, en les quals s’ha de treballar més”</p>	<p>“Els més protectors són reticents a parlar-ne”</p>	<p>“Em fa vergonya a parlar de sexualitat amb ells” “El meu entorn no m’ha ajudat en cas d’abús”</p>	<p>“Les quitamos libertad, nos immiscuimos en sus decisiones” “Hi ha actitud de dependència i submissió per costum”</p>	<p>“No parlo de sexe amb els meus pares, són molt grans” “Es controla la seva sexualitat”</p>

<p>Abús sexual</p>	<p>“Existeix, però no vinculat a la discapacitat”</p>	<p>“És una qüestió d’una superioritat d’una persona a una altra per utilitzar-la en benefici de caire sexual”</p>	<p>“Sí que n’hi ha. No tenen a veure amb la corporeïtat o diversitat”</p>	<p>“A vegades no em feien cas i em tancava a la meva habitació”</p>	<p>“Me violaron de joven cuando salía de la discoteca”</p>	<p>“Le dijeron que se subiera en el coche y se subió”</p>	<p>“Me preocupa lo que le puedan hacer”</p>			
<p>Assistent sexual</p>	<p>“Com a professional ho veig molt bé, com a mare em costaria més”</p>	<p>“És un recurs important per millorar la seva qualitat de vida”</p>	<p>“Poden ser un recurs més, benvinguts”</p>	<p>“Penso que és complicat perquè abans ens hem de posar d’acord en què vol dir assistència sexual”</p>	<p>“És una figura necessària. No és la solució, tan sols un recurs més”</p>	<p>“Dan esperanza de vida”</p>	<p>“El veig més feliç, més complert”</p>	<p>“M’omple en tots els sentits” “No em sento una prostituta”</p>	<p>“Em vaig enterar per la tele”</p>	<p>“Molt bé si aquesta gent no se sent “prostituda””</p>

Difusió	“Qualsevol mitjà que pugui arribar al màxim de persones és benvingut”	“Es pot fer a través de jornades, congressos, plans formatius, guies de bones pràctiques, ...”	“Tallers, conferències, cursos, ...”	“És vital. Serveix per a què la gent es desperti”
----------------	---	--	--------------------------------------	---

Annex V. Instruments de recerca

inDiscutible

GUIA DE TREBALL

SOBRE LA SEXUALITAT I LA PREVENCIÓ DE L'ABÚS SEXUAL A PERSONES AMB DISCAPACITATS

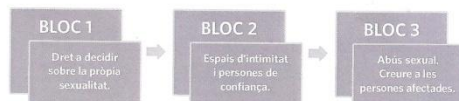

Què és aquesta Guia?

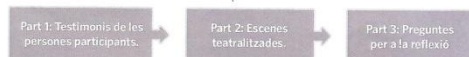
Aquesta guia pretén ser una eina complementària al visionat i anàlisi del vídeo inDISCutable que serveixi a professionals, familiars i persones amb discapacitats per reflexionar i aprendre sobre la sexualitat i la prevenció de l'abús sexual en aquest col·lectiu.

1. Com utilitzar el vídeo inDISCutable? Quina estructura té?

- El vídeo es pot veure complet o per blocs.
- Comença amb una Presentació de les entitats participants, del projecte, del mètode utilitzat i algunes opinions generals de familiars, persones amb discapacitat i professionals.
- El visionat de la Presentació es pot fer de forma independent o bé abans de visionar cada bloc.
- Hi ha tres blocs. Cada bloc és una unitat de continguts que es pot utilitzar de forma independent de les altres.

- Cada bloc consta de tres parts. Es pot anar parant el vídeo per anar treballant amb el grup a mesura que s'avança amb el contingut.

2. Facilitadors per a la reflexió i l'aprenentatge

PRESENTACIÓ

- En la Presentació s'explica què és la Fundació Pere Mitjans, la Fundació Vicki Bernadet, què és la metodologia de l'Aprenentatge Servei i com va sorgir la idea de realització d'aquest projecte. També donen la seva opinió general professionals, un familiar i una persona amb discapacitat.
- En funció de les necessitats de cada col·lectiu serà útil explicar cada pregunta abans de veure cada resposta per facilitar la seva comprensió.
- Guia de preguntes:

Clara Clos: Què és la Fundació Pere Mitjans?

Mª Angels Mercè: Les persones amb discapacitat, tenen oportunitats per relacionar-se amb altres?

Montse Sánchez: Com es tracta la prevenció de l'abús sexual?

Vicki Bernadet: D'on ha sorgit el projecte Aprenentatge i Acció i el vídeo inDISCutable?

Roser Batlle: Què és la metodologia Aprenentatge Servei?

Laia Alamy: Què és el programa PAD de la Fundació Vicki Bernadet?

Nelson Jara: Què t'ha aportat aquest projecte?

Santi Nieto: T'agrada que et diguin què has de fer amb la parella?

Esteban Díaz: Com creus que es tracta el tema de la sexualitat de les persones amb discapacitat?

PRIMER BLOC: Dret a decidir sobre la pròpia sexualitat

Conceptes i aspectes bàsics treballats en el bloc:

Sexualitat

La sexualitat està present durant tota la vida. Inclou sexe, erotisme, plaer, identitat de gènere, orientació sexual, intimitat, vincles afectius, l'amor i la reproducció (adaptació OMS, 2002).

Sexe

Conjunt de les peculiaritats bioquímiques, fisiològiques i orgàniques que divideixen els individus d'una espècie en mascles i femelles.

Relacions sexuals i/o conductes sexuals

Conjunt d'activitats i conductes que es realitzen amb la finalitat de donar o rebre plaer sexual. Socialment s'utilitza el mot sexe per referir-se a relacions sexuals.

Dret a decidir sobre la pròpia sexualitat

Les relacions afectives i sexuals són una manifestació del dret a la llibertat i del lliure desenvolupament de cada persona, tingui o no limitada la capacitat legal d'obrar. Es un dret personalíssim (dret que és inherent a la persona i que, essent intransmissible, s'extingeix amb la mort). Així es desprèn de la Convenció sobre els Drets de les persones amb discapacitat. Garantir els drets de les persones amb discapacitat és un deure dels professionals i els seus representants legals. La sexualitat ha de ser viscuda sempre de forma lliure, plena i consentida.

Bibliografia recomanada: *Diversitat funcional, afectivitat i sexualitat*. Grup de Reflexió d'Ètica Aplicada del Consorci de Serveis Socials de Barcelona.

Fer realitat els propis somnis

Es tracta de reflexionar sobre l'oportunitat de les persones amb discapacitats de tenir somnis i projectes de futur, que siguin tinguts en compte, avaluar les capacitats i necessitats de suports professionals o altres necessaris per dur-los a terme i la possibilitat de fer-los realitat.

Dificultats detectades sobre la sexualitat de les persones amb discapacitat i que sorgeixen en el vídeo. Es pot tractar cadascuna i anomenar-n'he i discutir-n'he altres

- a) La sexualitat es considera un tabú i per tant és un tema difícil de parlar i tractar.
- b) Sovint les famílies perceben la sexualitat dels seus fills o familiars amb discapacitat com un problema.
- c) Sovint les famílies i/o professionals decideixen i prenen decisions sobre la sexualitat de les persones amb discapacitat sense tenir-les en compte.

- d) Si parlo de sexualitat amb la persona amb discapacitat l'incito a tenir activitat sexual?
- e) Si la persona té alguna experiència sexual, després pot repetir-ho amb qualsevol, abusant d'altres?
- f) Les persones amb discapacitat creuen erròniament que han de demanar permís al tutor legal o als familiars per tenir parella, per tenir relacions sexuals.
- g) De vegades els professionals, referents o familiars projecten les seves creences i necessitats enlloc de detectar els desitjos i necessitats de les persones.

ESCENA: Perquè el meu germà pot viure amb la seva parella i jo no?

L'Ariadna i en Xavi han preparat un berenar a casa d'en Xavi per comunicar als seus familiars el seu desig de viure junts

Participen a la trobada l'Ariadna i la seva parella, en Xavi, el pare d'en Xavi i la tieta de l'Ariadna. La parella anuncia que volen viure junts. Els familiars es posen molt contents amb la notícia.

L'Ariadna i en Xavi fan una festa per celebrar que van a viure junts, amb familiars i amics. En Xavi té un germà amb discapacitat, en Biel.

En Biel i la Mariona viuen en un habitatge d'una entitat amb més companys. Han convidat al pare d'en Biel i la tutora de la Mariona per comunicar-los el desig de compartir habitació com a parella.

El pare d'en Biel i en Xavi no es posa content amb la notícia i la tutora de la Mariona tampoc. Mostren la seva preocupació i expressen dificultats.

En Biel i la Mariona fan una festa, amb familiars i amics, per celebrar que van a viure junts, a la mateixa habitació. Van uns dies de viatge, amb el suport d'una altra persona, per celebrar-ho.

Preguntes per a la reflexió

A partir del visionat de l'escena i les diferents intervencions es plantegen un seguit de preguntes amb la intenció que serveixin pel debat i la reflexió conjunta.

SEGON BLOC: Espais d'intimitat i persones de confiança.

Conceptes i aspectes bàsics treballats en el bloc:

Espais d'intimitat

La idea és reflexionar sobre quins espais tenen les persones amb discapacitat per poder estar amb les seves parelles ja sigui al carrer (anar a passejar, prendre quelcom, anar al cine) així com en espais tancats (tant per estar sols i xerrar, ... com per a mantenir relacions sexuals)

Persones de confiança

Expressió que s'aplica a les persones en les quals es pot confiar. Persona amb una actitud amable, assertiva, discreta i pròxima amb la que es pot compartir quelcom per la seguretat que ens ofereix i que ens pots ajudar en cas de necessitat.

ESCENA: I nosaltres, on anem?

ESCENA 1 ...a un parc?

En Fabià i la Paquita són una parella que tenen ganes de tenir relacions sexuals i no disposen d'un espai tancat d'intimitat.

Un dia en un parc comencen a tocar-se i la gent els mira, els diuen que no és el lloc adequat.

ESCENA 2 ...a un lavabo?

Hi ha tres persones en un lavabo públic.

Una de les persones s'està rentant les mans, una altra està al wc i una altra es masturba.

Li diuen que no es el lloc adequat.

ESCENA 3 ...a una habitació compartida?

L'Enric i en Cristian són una parella que comparteixen habitació amb la Coral. Es comencen a fer carícies i la companya d'habitació els diu que no és el lloc adequat.

Preguntes per a la reflexió

A partir del visionat de l'escena i les diferents intervencions es plantegen un seguit de preguntes amb la intenció que serveixin pel debat i la reflexió conjunta.

TERCER BLOC: Abús sexual. Creure a les persones afectades.

Activitat de " les Titelles" (apareix a l'inici del bloc)

Consisteix en fer interaccionar dues persones, una fa bellugar l'altre com si fos una titella.

Objectiu: Experimentar com ens sentim quan una persona respecta els nostres límits i la nostra voluntat.
Experimentar la diferència que hi ha quan una persona pressiona per a fer quelcom que jo no vull.

Conceptes i aspectes bàsics treballats en el bloc:

Abús sexual

Els abusos sexuals són un tipus de maltractament i es donen quan una persona vulnerable és utilitzada per satisfer els desitjos sexuals d'una altra ja sigui presenciant o participant en activitats sexuals que no entén, no ha consentit, no n'és conscient o capaç d'avaluar les diverses opcions (danys i beneficis).

Es considera abús sexual qualsevol tipus de tocament, carícia, penetració (oral, anal o vaginal), obligar a presenciar activitats sexuals, utilitzar-la per a la producció de pornografia i, a través d'internet fer demandes, coacció sexual, pressió sexual, assetjament, exposició de contingut sexual.

Aquestes conductes es consideren abús quan van acompanyades de: l'ús de la força, l'amenaça, la pressió, l'autoritat o l'engany i quan existeix una relació de dependència entre una i altra persona.

Creure a les persones afectades

Donat que les situacions d'abús sexual impliquen una relació de poder entre les persones i la majoria d'elles es donen en l'àmbit intrafamiliar, la víctima tendeix a silenciar el maltractament que està patint. Fins i tot, hem de tenir en compte com molts cops la víctima pot no tenir consciència de ser-ne. És molt important doncs que l'entorn tingui una actitud d'escolta activa i, que en cas que la persona amb discapacitat expressi d'una manera o altra alguna vivència relacionada amb la sexualitat se la cregui, i no se li tregui importància. Si l'entorn no ho escolta o no la creu és molt probable que no ho torni a expressar, perquè no se la creu.

Creure a les persones és, evidentment, bàsic per detectar, prevenir, aturar situacions d'abús sexual així com minimitzar les conseqüències que interfereixen en el correcte desenvolupament psico-bio-social de la persona afectada.

Persones afectades

Tota aquella persona relacionada d'una manera o altra amb una situació d'abús sexual (víctima, persona agressora, familiar, professional,...).

ESCENA: Gràcies per creure'm

L'Oriol i la Júlia s'estimen. Tenen ganes de tenir relacions sexuals. Un dia es troben a casa l'Oriol però al començar a fer-se carícies la Júlia para, s'aixeca i li diu a l'Oriol que no pot continuar.

Es troben tres persones:

- La Maria (amb samarreta verda) que no qüestiona que la Júlia va patir un abús sexual, relaciona conductes i possibles indicadors i sap com tractar-ho.

- En Víctor (amb samarreta groga) que qüestiona i té dubtes en relació a la credibilitat de l'abús sexual patit per la Júlia.
- En Pau (amb samarreta vermella) que al principi no creu que la Júlia hagués patit un abús. Veu en ella conductes com que s'ofereix sexualment i no entén les causes.

Més endavant l'Oriol i la Júlia es tornen a trobar i ella li dona les gràcies a l'Oriol per creure-la, tenir paciència, ser comprensiu i ajudar-la.

Preguntes per a la reflexió

A partir del visionat de l'escena i les diferents intervencions es plantegen un seguit de preguntes amb la intenció que serveixin pel debat i la reflexió conjunta.

Tota la informació sobre aquest vídeo a: www.indiscutable.cat

Un vídeo promogut per:

realitzat per:

amb la col·laboració de:

